

ЕКОНОМСКИ АКТИВНОСТИ

вршење дејност од ГРАЃАНСКА ОРГАНИЗАЦИЈА

Николаки Миов
2013

Оваа публикација е овозможена од американскиот народ, преку агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД). Содржината е целосна одговорност на МЦМС и не секогаш ги отсликува ставовите и погледите на УСАИД или на Владата на САД и на РАСТ.

Економски активности: Вршење дејност од граѓанска организација

Издавачи:

Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС)
Европски центар за непрофитно право (ЕЦНЛ)

За издавачите:

Александар Кржаловски, прв извршен директор
Димче Митрески, извршен директор
Катерина Хаџи-Мицева Еванс, извршен директор

Автор:

Николаки Миов

Проектен тим:

Емина Нурединоска, МЦМС
Симона Огненовска, МЦМС
Катерина Хаџи-Мицева Еванс, ЕЦНЛ

Лектура:

Даниел Медароски

Дизајн и подготовка:

Николаки Миов
Борис Ристовски

ИСБН: 978-608-4681-15-1

Контакт МЦМС

Адреса: ул. „Никола Парачунов“ 41А, пошт. фах 55, 1060 Скопје
Тел. +389/2/3065-381; Факс. +389/2/3065-298;
е-пошта: mcms@mcms.mk; Веб-страница: www.mcms.mk.
Scribd: http://www.scribd.com/mcms_mk Slideshare: http://www.slideshare.net/mcms_mk
Twitter: http://twitter.com/mcms_mk Facebook: http://www.facebook.com/mcms_mk

Контакт ЕЦНЛ

Адреса: Arpaczai Csere Janos u.17, Hungary Budapest 1052
Тел. +361/318 6923; Факс. +361 266-1479;
е-пошта: info@ecnl.org.hu; Веб-страница: www.ecnl.org Twitter: <https://twitter.com/enablingNGOlaw>

Мислењета што се изразени овде им припаѓаат на авторите и не ги одразуваат ставовите на Македонскиот центар за меѓународна соработка и Европскиот центар за непрофитно право.

Македонски центар за меѓународна соработка/ Европски центар за непрофитно право

Сите права се задржани. Репродуцирањето, копирањето, трансмисијата или преводот на кој било дел од оваа публикација може да се изврши единствено под следните услови: со претходна дозвола на издавачите, заради цитирање во анализа на книгата и под услови изложени во продолжението.

Авторското право на оваа публикација е заштитено, но публикацијата може да се репродуцира на кој било начин без наплата за едукативни намени. За копирање во други услови, за употреба во други публикации или пак за превод или адаптација, треба да се обезбеди претходна дозвола од издавачите.

Во електронска форма публикацијата е достапна на www.mcms.org.mk и www.ecnl.org

Содржина

Предговор.....	10
Вовед за Прирачникот.....	11
Значење на користената типографија и фонтовите	11
Како е организиран прирачникот	12
Дефиниции.....	12
ПРВ ДЕЛ - Често поставувани прашања	14
I Општи прашања	16
I-1 Што е тоа „Дејност со која се остварува добивка“ ?.....	16
I-2 Може ли здружение или фондација да извршува дејност со која се остварува добивка? 17	17
I-3 Дали има предности за организациите од вршење дејност со која се остварува добивка? 17	17
I-4 Кои се законите, кои што ја регулираат дејноста со која се остварува добивка на граѓанските организации?	18
I-5 Дали кога врши дејност со која се остварува добивка, граѓанската организација се преобразува во трговец?	18
I-6 Дали има ограничувањата за вршење дејност со која се остварува добивка во организациите и кои се тие?	19
I-7 Дали има ограничувања околу учеството на дејноста со која се остварува добивка во вкупниот приход и средствата на организацијата?	20
I-8 Што значи барањето дејноста со која се остварува добивка да е поврзана со целите утврдени со статутот?	20
I-9 Што значи барањето дејноста со која се остварува добивка да биде регулирана во статутот на организацијата?	21
I-10 Што значи барањето средствата од дејноста со која се остварува добивка на организациите да се користат за остварување на целите предвидени со статутот?	22
I-11 Што значи барањето остварената добивка на организациите да не може да се распределува на физички лица вклучени или поврзани со организацијата?	23
I-12 Треба ли организацијата да има дефинирана сопственост, за да може да извршува дејност со која се остварува добивка?	24
I-13 Дали организацијата треба да смени или додаде нешто во постојната регистрација, за да може да извршува дејност со која се остварува добивка?	24
I-14 Дали за дејност со која се остварува добивка се смета давањето услуги на своите членови во име на платена членарина?	25
I-15 Дали за дејност со која се остварува добивка се смета давањето услуги на членови и оние кои не се членови во организацијата со барање за уплата на одреден надомест?	26
I-16 Доколку организацијата изврши само една трансакција, дали тоа е дејност со која се остварува добивка?	26

I-17	Како да се класифицираат приходите од донации и спонзорство?.....	27
I-18	Може ли организација да добива и да дава заеми и во кои случаи давањето заеми ќе се смета за дејност со која се остварува добивка?	28
I-19	Може ли организација да формира посебно трговско друштво, во коешто ќе извршува дејност со која се остварува добивка или пак да учествува во такво претпријатие? 28	
I-20	Кои форми на трговски друштва се најсоодветни за основање од граѓански организации?.....	29
I-21	Дали е подобро дејност за остварување добивка да се врши во граѓанската организација или како трговско друштво?	30
I-22	Дали поседувањето удели или акции во трговските друштва е дејност со која се остварува добивка?.....	30
I-23	Дали може организација да користи свои средства стекнати од непрофитната дејност за помагање и развивање на дејноста со која се остварува добивка?.....	31
I-24	Што може да направи граѓанската организација со добивката од профитната дејност? 31	
I-25	Што значат поимите приходот и расход од дејноста со која се остварува добивка? 31	
I-26	Дали средствата од дејноста со која се остварува добивка можат да се користат за непрофитните цели пред да се искаже добивка (пример: финансирање проекти или покривање оперативни расходи)?.....	32
I-27	Кој носи одговорност за извршување на дејноста со која се остварува добивка во граѓанските организации?	32
I-28	Кои органи го контролираат извршувањето на дејноста со која се остварува добивка? 34	
I-29	Какви санкции се предвидени за организациите и управните органи, при непочитување на законските одредби за дејноста со која се остварува добивка?	35
II	Видови дејност со која се остварува добивка.....	36
II-1	Какви видови дејности со кои се остварува добивка може да извршува граѓанска организација?.....	36
II-2	Дали испораки во јавна набавка е дејност со која се остварува добивка?	37
II-3	Дали обезбедувањето социјални услуги е дејност со која се остварува добивка?..38	
II-4	Дали организација може да извршува рекламна или издавачка дејност со која се остварува добивка?.....	38
III	ДОБИВКАТА, ОДАНОЧУВАЊЕТО И СМЕТКОВОДСТВОТО КАЈ ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНЗАЦИИ.....	39
III-1	Кога организација остварува добивка од профитна дејност и со какви даноци се оданочува? 39	
III-2	Доколку организација продаде донирани добра, дали добиените средства се сметаат за приходи од дејност со која се остварува добивка за даночни цели?	40
III-3	Кои се даночните олеснувања при спроведување на дејноста со која се остварува добивка и за што?	41

III-4	Дали примените дивиденди и ликвидациски удели од трговски друштва каде организацијата има сопственост се оданочуваат?.....	41
III-5	Во кои случаи треба да биде поднесен даночен биланс и да се плати данокот, со кои рокови и пред кои органи?.....	41
III-6	Кои документи треба да ги издава организацијата при вршење дејност со која се остварува добивка?.....	42
III-7	Дали е задолжително организацијата да има фискална опрема и дали треба да издава фискални сметки?.....	42
III-8	Како може да се определи дали една дејност со која се остварува добивка е стопанска или нестопанска дејност?	43
III-9	Дали има други даночни прашања кои се разликуваат кај организациите кои вршат дејност од која остваруваат добивка?	44
	ВТОР ДЕЛ - Основање трговско друштво или вршење дејност од граѓанска организација ..	45
I	Општи прашања	47
I.1	Приходи и добивка кај граѓанските организации.....	47
I.1-1	Клучни термини.....	47
I.1-2	Трговски друштва (ТД) и Здруженија и фондации (ЗФ) – сличности и разлики во работењето и одговорноста.....	49
I.1-3	Сектори во кои граѓанскиот сектор најчесто извршува дејност	54
II	Активности при вршење дејност.....	55
II.1	Плаќање и наплата.....	55
II.2	Сметководство	58
II.2-1	Сметководствени основи – готовинска, настанатост и модифицирани	59
II.2-2	Дефинирање и признавање на елементите на финансиски извештаи според ЗТД 60	
II.2-3	Закон за сметководство за непрофитните организации.....	65
II.2-4	Менаџерско сметководство и праг на рентабилноста	65
II.3	Даноци и даночни евиденции	66
II.3-1	Закон за данок на додадена вредност (ЗДДВ)	67
II.3-2	Закон за персонален данок (ЗПД).....	69
II.3-3	Закон за данок на добивка (ЗДД).....	71
II.3-4	Даночни олеснувања и ослободувања.....	72
II.4	Други евиденциски обврски	76
II.4-1	Влијание на вршењето дејности на административните обврски на ЗФ	77
III	Инспекции поврзани со вршењето дејност	77
III.1	Управа за јавни приходи (УЈП)	77
III.2	Државен пазарен инспекторат (ДПИ).....	79
III.2-1	Трговија	79

III.2-2	Угостителство.....	81
III.2-3	Заштита на правата од индустриска сопственост	82
III.2-4	Други дејности и казни	82
III.3	Државен инспекторат за труд (ДИТ)	83
III.4	Други инспекции.....	84
III.4-1	Заштита на личните податоци	84
III.4-2	Државен санитарен и здравствен инспекторат (ДСЗИ)	87
III.5	Како да се справите со инспекции.....	87
Додатоци		89
Додаток 1 – Класи на дејности.....		90
Додаток 2 – Дел од законите кои се однесуваат на вршење дејност		91
Додаток 3 - Листа на доделени водечки броеви на банките во Република Македонија		93
Додаток 4–Форми на трговски друштва		94
Додаток 5–Разлика во сметководствените рамки		95
Додаток 5–Евиденција во трговијата.....		98

Употребени кратенки

ЗДД	Закон за данок од добивка
ЗДДВ	Закон за данок на додадена вредност
ЗЗФ	Закон за здруженија и фондации
ЗПД	Закон за персонален данок
ЗТД	Закон за трговски друштва
ЗФ	Здружение и фондација
НКД	Национална класификација на дејности
ТД	Трговско друштво
УЈП	Управа за јавни приходи

МЦМС од основањето во 1993 година е една од водечките граѓански организации во Македонија и на Балканот. Визијата на МЦМС е мир, хармонија и просперитет на луѓето во Македонија, на Балканот и глобално и се заснова на универзалните принципи на граѓанско општество и партиципативна демократија, владеење на правото, рамномерен и одржлив социо-економски развој, ненасилство, почит и меѓузависност и културна разноличност.

МЦМС како една од повеќето долгорочни цели има поставено поддршка во **создавањето на вкоренето и динамично граѓанско општество, кое влијае на јавните политики.** Создавањето овозможувачка правна рамка која го поддржува функционирањето и растот на граѓаните и граѓанските организации е во фокус на работењето во последните години. Еден од поголемите придонеси кон создавање овозможувачка правна рамка за граѓанските организации во Македонија во последните години беше подготовката на новиот Закон за здруженија и фондации (ЗЗФ) кадешто МЦМС, во соработка со ЕЦНЛ, ја поддржуваше работната група за новиот закон. По успешното донесување на Законот, новините налагаат активности на следење на неговото спроведување, со истовремено јакнење на капацитетите и на граѓанските организации и на органите на државната управа за соодветна примена на Законот.

ЕЦНЛ е организација со статус на јавен интерес што работи на меѓународен план за да ја промовира и зајакне поддржувачката политика и правното опкружување за работа на граѓанското општество. ЕЦНЛ покажа длабока заложба за зајакнување на локалните партнери и осигурување одржливост на работата на НВО-секторот.

Експертите на ЕЦНЛ имаат обезбедено поддршка што директно и позитивно влијаела врз 50 закони кои се однесуваат на работата на НВО во ЦИЕ. ЕЦНЛ и неговиот партнер ИЦНЛ им обезбедуваат поддршка на македонските партнери од 1994 година. Тие обезбедиле експертиза при изработка на Законот за здруженијата на граѓани и фондации од 1998 и неговите измени во 2007 г.; ЕЦНЛ ја поддржа изработката на Законот за волонтирањето (кој се смета за еден од најдобрите закони во ЦИЕ-регионот); ЕЦНЛ обезбеди поддршка при формирањето на владината Канцеларија за соработка со НВО; ЕЦНЛ беше дел од експертскиот тим кој помогна да се развие Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор во Македонија и Акцискиот план, како и Кодексот на добри практики за финансиска поддршка на НВО, Стратегијата за развој и промоција на волонтерството на Владата на РМ итн.

Предговор

Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) во своите обиди за создавање овозможувачка околина за ефективно функционирање на граѓанските организации подготвува публикации наменети за информирање, поддршка и помош на граѓанските организации за можностите кои главно произлегуваат од околината која го регулира нивното работење.

Првата публикација на тема „Економски активности на граѓанските организации - компаративен преглед“ беше издадена во 2007 година, од страна на МЦМС, заедно со Европскиот центар за непрофитно право (ЕЦНЛ) и Меѓународниот центар за непрофитно право (ИЦНЛ), а поддржана од Европската Унија. Во периодот кој следеше, МЦМС и ЕЦНЛ продолжија да ги промовираат можностите за вршење економски активности за граѓанските организации кои произлегуваат од донесувањето на новиот Закон за здруженија и фондации (ЗЗФ).

Прирачникот „Економски активности: Вршење дејност од граѓанска организација“ е наменет за граѓанските организации кои се занимаваат или пак сакаат да започнат да се занимаваат со економски активности. Прирачникот е сочинет од две основни целини. Во првата се дадени кратки одговори на триесетина клучни прашања поврзани со вршењето дејност со која се остваруваат приходи за граѓанските организации. Во вториот дел содржани се подетални информации за сметководствените политики и други поврзани прашања во ситуација кога организацијата се занимава со економски активности согласно ЗЗФ.

Се надеваме дека овој прирачник ќе им послужи на граѓанските организации кои се занимаваат со економски активности, како и ќе ги поттикне оние кои не се занимаваат да размислуваат во насока на обезбедување на своја одржливост на тој начин.

Прирачникот „Економски активности: Вршење дејност од граѓанска организација“ е подготвен од страна на Македонскиот центар за меѓународна соработка во рамките на проектот „Овозможувачка правна рамка“. Целта на проектот е создавање овозможувачка околина за ефективно функционирање на граѓанските организации. МЦМС го спроведува проектот во партнерство со Европскиот центар за непрофитно право (ЕЦНЛ), поддржан од Агенцијата за меѓународен развој на САД (УСАИД) и Шведската агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА).

Емина Нурединовска
Раководител на одделението за граѓанско општество
Македонски центар за меѓународна соработка

Вовед за Прирачникот

Благодариме што го одбравте овој прирачник за читање. Прирачникот е наменет за оние кои:

- се активно поврзани со непрофитниот сектор и имаат прашања поврзани со вршење дејност во рамките на регистрирана непрофитна организација;
- размислуваат за отпочнување дејност за прв пат и имаат прашања која организациска форма е најдобра за замислениот деловен потфат.

Се надеваме дека Прирачникот пред вас ќе ја оствари целта, да одговори на прашањата кои ги имате во врска со оваа тема или барем да ве насочи каде да побарате одговори на специфични прашања кои не се покриени во него.

Темата вршење стопанска дејност е предмет на изучување на многу гранки на науката, зборот дејност не можете да го избегнете во ниеден дел на човечките активности, уметноста, образованието, општествените науки. Активности започнати како хоби, забава во слободното време, но станале дејности за многумина.

Би било нереално еден ваков прирачник да претендира да ги покрие сите прашања поврзани со сите можни дејности кои постојат или онаа во која вие сте можеби пионер.

Дефинираната цел на оваа брошура во моментот кога е работено на нејзиното создавање е „појаснување на можностите за вршење економски активности и други прашања поврзани со нив и поттикнување на граѓанските организации да се занимаваат со економски активности“.

Ако ви треба запознавање со законската рамка на вршењето дејност со акцент на граѓански организации, како и генерално запознавање со опкружувањето на деловните активности во Република Македонија, овој прирачник е за вас.

Прирачникот не е замена за професионална поддршка на адвокати, сметководители и други професии. Тие постојат со причина и одредени околности го прават обраќањето за таква поддршка нужност. Но тој би требало да ви ја олесни комуникацијата во сите аспекти поврзани со вршењето дејност.

Значење на користената типографија и фонтовите

Со курсив се означени кратките одговори на прашањата.

Болдирано се искажани одредени поими или ставови кои имало намера да се истакнат или

Примерите се издвоени.

да се укаже на нивната важност.

Како е организиран прирачникот

Прирачникот има два дела.

Во првиот дел се дадени често поставувани прашања, со краток и се надеваме јасен одговор. Под него се дадени образложенија на одговорот и примери.

Во вториот дел се дадени информации за оние кои се заинтересирани за повеќе сознанија. Овие информации беа презентирани и на информативниот настан „Вршење профитни дејности во непрофитни организации“, организиран во рамките на проектот на 16 мај 2013 година во Скопје. Тие треба и дополнително да помогнат за донесување одлука дали дејноста е посоодветно да се извршува преку основање трговско друштво или во рамките на активностите на граѓанската организација.

Дефиниции

Низ прирачникот се користени голем број поими чии дефиниции се дадени подолу.

Дејност со која се стекнува добивка – Дејност според класификацијата во националната класификација на дејностите (НКД) поделени на сектори, оддели, групи и класи и запишана во регистарот со назначување на шифрата и називот на класата и поткласата на дејноста утврдена во НКД. Вршење и други дејности покрај претежната дејност класифицирани согласно со НКД, што не се забранети со закон, ги запишува со назнаката: „сите дејности утврдени со НКД, освен оние за кои е потребна согласност, дозвола или друг акт на државен орган или на друг надлежен орган, при што не се назначуваат дејностите“.

Сметководствена добивка – Разлика меѓу приходите од продажба на добра и услуги и нивната цена на чинење, како и другите оперативни и дополнителни трошоци направени од ентитетот, вклучувајќи ги и даноците.

Дефиниции според ЗТД и ЗЗФ:

ЗТД	ЗЗФ
Трговец - секое лице кое самостојно трајно во вид на занимање врши трговска дејност заради остварување добивка.	Организација - секое здружение, фондација, сојуз, како и секој организациски облик на странска организација, како и друга форма на здружување.
Имот на друштвото - севкупност на правата, сопственички и други стварни права што друштвото ги стекнува над добрата (парите, стварите и правата) што содружниците, односно акционерите ги вложиле во друштвото или коишто друштвото ги стекнало со своето работење.	Имот на организацијата - сите сопственички и други стварни права што организацијата ги стекнува над движните и недвижните ствари и правата кои основачите ги вложиле во организацијата и кои организацијата ги стекнала со своето работење.
Внимание на уреден и совесен трговец - правен стандард за утврдување на одговорноста на лицата одговорни за управување и за надзор на друштвата, со којшто се определува со какво внимание овие	Судир на интереси - судир на овластувањата и должностите во врска со работењето на организацијата со приватниот интерес на лицето кое има овластувања и должности, во кои приватниот интерес влијае

лица треба да ги вршат доверените работи во друштвото, односно да се однесуваат со внимание на способен и (во работењето на друштвото) вешт човек (професионалец), при што тие одговараат за обична небрежност при вршењето на доверените работи, освен ако со друг закон не е определено дека одговараат само за груба небрежност;

Цел – остварување добивка.

или може да влијае врз вршењето на овластувањата и должностите во врска со работењето на организацијата.

Цел – целта на организацијата е проектиран резултат или состојба која организацијата треба да ја постигне.

Инспекциски служби се инспекторатите, организациските единици во рамките на другите органи на државната управа и организациските единици во рамките на единиците на локалната самоуправа и градот Скопје кои имаат инспекциски надлежности.

Инспекциски надзор е надзор над примената на законите и прописите донесени врз основа на закон во работењето на државните органи, единиците на локалната самоуправа и градот Скопје, јавните претпријатија, трговските друштва, установите и правните и физичките лица над кои се врши надзор, како и изрекување инспекциски мерки и санкции со цел за отстранување на утврдените неправилности.

Инспекциска постапка е посебен вид на постапка уредена со овој закон, со Законот за општата управна постапка или со друг закон, која го регулира постапувањето на инспекторите и другите страни при вршењето на инспекцискиот надзор.

Инспекциски акти се сите оние акти и дејствија коишто инспекторите ги донесуваат и преземаат во инспекциската постапка.

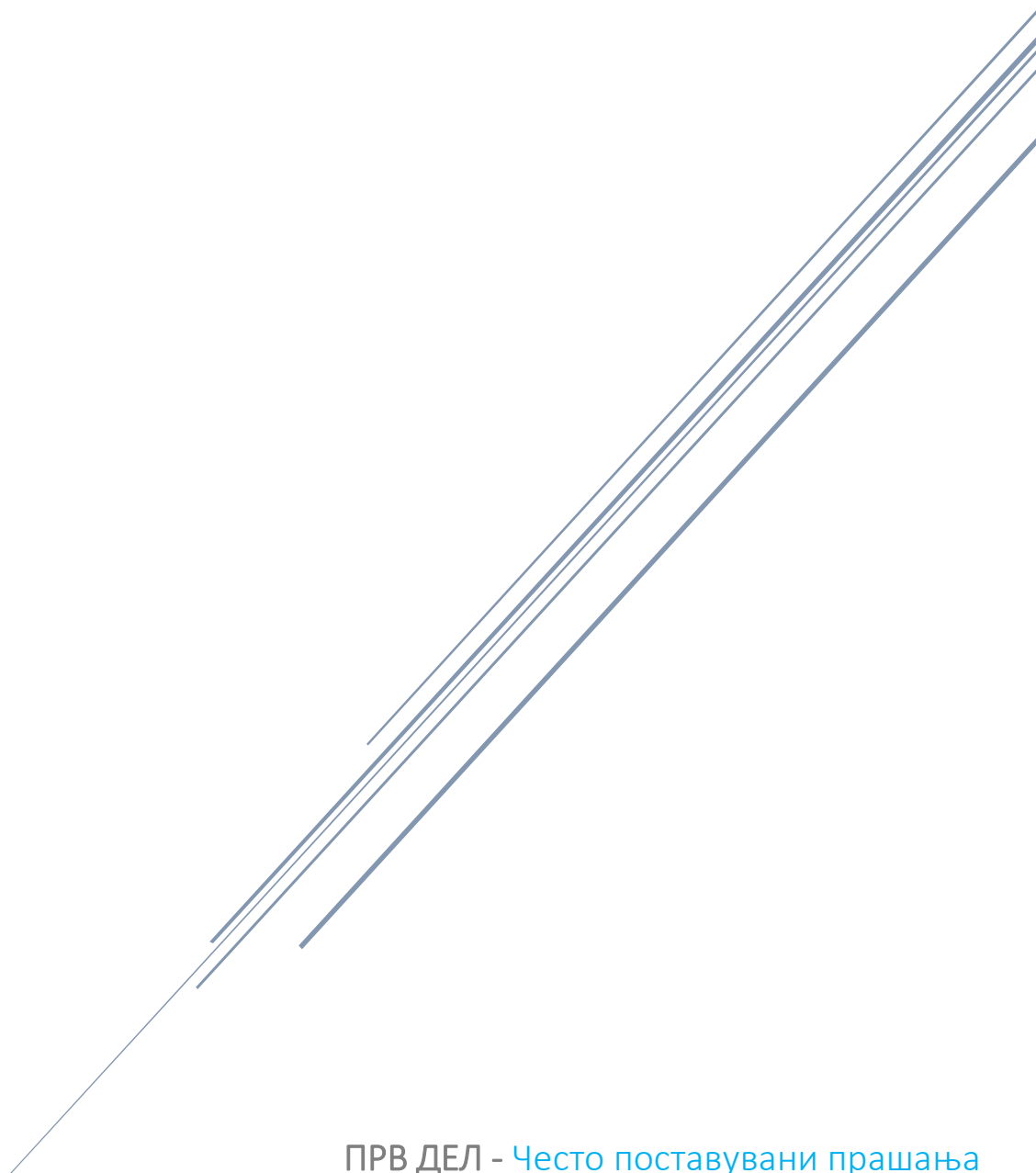
Инспектор е службено лице со посебни овластувања и одговорности утврдени со закон кое врши инспекциски надзор.

Субјект на надзорот се државните органи, органите на единиците на локалната самоуправа и градот Скопје, јавните претпријатија, трговските друштва, установите, фондациите и здруженијата на граѓани, правните и физичките лица над кои се врши надзор.

Инспекциски мерки се управните мерки и мерките и санкциите предвидени со овој и со друг закон кои ги изрекуваат инспекторите при инспекцискиот надзор заради отстранување на утврдените неправилности.

ЕКОНОМСКИ АКТИВНОСТИ: ВРШЕЊЕ ДЕЈНОСТ ОД ГРАЃАНСКА ОРГАНИЗАЦИЈА

Прирачник

ПРВ ДЕЛ - Често поставувани прашања

I Општи прашања

Во делот за општи прашања се дадени одговори поврзани со самиот поим на дејност и нејзино вршење во рамките на активноста на граѓанските организации, како потребата од дополнителни регистрации, ограничувањата, предностите и недостатоците на ваквиот начин на остварување приходи.

Тука се дадени и одговори на прашања поврзани со управувањето и раководењето на граѓански организации, нивната организација и одговорностите во услови кога остваруваат добивка од профитна дејност.

I-1 Што е тоа „Дејност со која се остварува добивка“ ?

Активности поврзани со трансакции на размена со цел приходот да ги надмине трошоците за негово стекнување.

Според дефиницијата во член 3 од ЗЗФ, „дејност“ е активност класифицирана според националната класификација на дејности со која организациите ги остваруваат своите цели утврдени со статутот.

Стопански дејности по дефиниција се оние дејности што учествуваат во создавањето материјални богатства, односно предмети, храна, облека и друго и се наменети за трансакции на размена.

Во Законот е избегнат поимот стопанска дејност за активности со кои би генерирал приход и остаток на приход над трошоците направени за стекнување во граѓанските организации и во член 12 е употребен терминот „**дејност со која можат да се стекнат со добивка**“.

ЗТД воопшто не ја дефинира дејноста како поим, туку го дефинира трговецот преку дејноста и тоа дека „трговец во смисла на ЗТД е секое лице кое самостојно трајно во вид на занимање врши трговска **дејност заради остварување добивка** со производство, трговија и давање услуги на пазарот“.

Ако зборот дејност е семантички и правно дефиниран, останува дефинирањето на добивката како поим. Постојат повеќе дефиниции зависно од тоа кој е корисник на добивката:

- **Економска добивка** – е разлика меѓу приходите и расходите на инвеститорот намалена за опортунитетните трошоци, односно можноста да се оствари добивка со вложување во друга економска активност. Максимална е во услови на монопол, а практично нула во идеална конкуренција;
- **Сметководствена добивка** – разлика меѓу приходите од продажба на добра и услуги и нивната цена на чинење, како и другите оперативни и дополнителни трошоци направени од ентитетот, вклучувајќи ги и даноците;
- **Општествен профит** – економски профит намален за штетите нанесени на заедницата (еколошки, ризици по сигурноста) и дополнителната корист за заедницата (нови работни места, подобрување на благосостојбата).

Како некаква дефиниција, дејност со која се остварува добивка е збир на активности на размена на пазарот со цел да се создаде остаток на средства, во крајна линија пари, за организаторот на активноста.

I-2 Може ли здружение или фондација да извршува дејност со која се остварува добивка?

Да, со ограничувања.

Прашањето е регулирано со член 12 од ЗЗФ каде се дозволува вршење дејност со која која може да се оствари добивка, но во услови на севкупна непрофитност на организациите, односно под следните услови:

- Добивката не може да биде цел на организацијата;
- Дејноста со која се остварува добивка треба да е поврзана со статутарните цели;
- Евентуалната добивка мора да се употреби за исполнување на статутарните цели;
- Добивката не може да се распределува на органите и вработените во организацијата ниту на поврзани лица со нив во форма на дивиденди, награди или дополнителни плати како учество во добивката.

Добивката може да се употреби за финансирање на сите редовни активности на организацијата, вклучувајќи трошоци за редовни плати на вработените.

I-3 Дали има предности за организациите од вршење дејност со која се остварува добивка?

Да, има повеќе предности, но и зголемени ризици.

Основната предност е можноста да се финансираат од повеќе приходи како цена на услугите кои ги даваат, државна поддршка и локално и меѓународно прибирање фондови.

Одредени организации можат да се основаат со цели директно поврзани со подобрувања за заедницата во дејноста во која можат да остварат добивка (образование, здравство, информатички услуги).

Одржливоста на организациите кои успешно извршуваат дејност во која остваруваат добивка е значајно зголемена.

Со зголемувањето на бројот на вработените, организацијата го зголемува своето значење за заедницата во која работи и своето влијание во неа, со што полесно ги исполнува задачите кои водат кон остварување на нејзините непрофитни цели.

Секако, ваквата корист не доаѓа без зголемени ризици:

- Дејноста која може да создаде добивка може да создаде и загуба;
- Профитните дејности обично имаат зголемени барања за усогласеност со одделни прописи, често под закана за глоба;
- Обврските на постојните управни и извршни органи се комплицираат и зголемуваат поради потребата да се усогласат со нови барања, да ги следат условите на пазарот за да можат да формираат пазарни цени, да го оценуваат влијанието на политиките и процедурите на дејноста и обратно, да носат одлуки засновани на корпоративна логика која не е секогаш целосно иста како непрофитната.

I-4 Кои се законите, кои што ја регулираат дејноста со која се остварува добивка на граѓанските организации?

Основен е Законот за здруженија и фондации.

Основниот закон кој ги регулира прашањата кои се однесуваат на вршење на дејноста е ЗЗФ каде се утврдени и ограничувањата под кои профитната дејност може да се врши во здруженија на граѓани и фондации.

На сите правни лица се однесуваат трудовото и даночното законодавство, законите од областа на облигациските односи, платниот промет, девизното работење.

Покрај тоа, за секоја група дејности вообичаено постојат закон и закони кои директно ја регулираат.

Посебно прашање е евиденцијата и администрирањето во услови на вршење на дејност, како и сметководството кое битно се разликува за непрофитни организации и трговски друштва.¹

Примери на закони поврзани со дејност

Примери за такви закони се Законот за трговија, Законот за угостителство, Законот за образование. За илустрација, ако организацијата врши дејност од областа на здравството, треба да има предвид 19 закони и 21 уредба и правилник. (<http://mz.gov.mk/zakoni/>)

I-5 Дали кога врши дејност со која се остварува добивка, граѓанската организација се преобразува во трговец?

Секако не.

Непрофитната цел е тоа што се разликуваат здруженијата и фондациите од трговските друштва. Секој остаток на вредност во нив е насочен кон остварување на целите на организацијата и не ја насочуваат кон остварување индивидуална корист за основачите, раководството или вработените.

Трговецот има поинаква цел

Примарна и законски дефинирана цел на трговските друштва е поинаква: да го максимизираат профитот за своите сопственици, и остатокот на вредноста во значаен дел се насочува кон сопствениците во форма на дивиденди.

Но, тоа не значи дека ако правната форма не се менува, нема да се сменат управувањето и раководењето, како и методите и организацијата на работа и дека нема да се прифатат одредени добри или помалку добри трговски и корпоративни практики.

---

¹ Повеќе за ова во вториот дел на прирачникот во поглавјето II.2-1

I-6 Дали има ограничувањата за вршење дејност со која се остварува добивка во организациите и кои се тие?

Ограничувања има и се утврдени со ЗЗФ.

Член 12² од ЗЗФ се однесува на непрофитноста и има четири става:

(1) Организациите не можат да се основаат за стекнување со добивка;

(2) Организациите можат да вршат дејности со кои може да стекнат добивка, ако дејноста е поврзана со целите утврдени со статутот;

(3) Ако во работењето на организациите се оствари добивка, таа мора да биде употребена за остварување на целите утврдени со статутот;

(4) Остварената добивка од ставот 3 на овој член не може да се распределува меѓу основачите, членовите, членовите на органите, директорите, вработените или кое било друго лице поврзано со нив. Основното ограничување е основањето за цели кои не се поврзани со стекнување добивка.

Добивка како резултат на одредени активности може да се оствари, но само ако таквите активности се повторно поврзани со целите на организацијата и добивката се распределува исклучиво за финансирање активности насочени кон целите на организацијата. Никаква форма на учество во добивка на физички лица не е дозволена.

Покрај овие ограничувања, член 11 од ЗЗФ бара работата на организациите да е јавна преку објавување на статутите и други акти. Поврзано со ова е и обврската во член 53 за објавување на изготвените годишни извештаи и истите да ги направат достапни на јавноста најдоцна до 30 април за претходната година. Сите членови на организацијата имаат право на целосен увид во работата, особено финансиското работење на организацијата.

Дејноста треба да е предвидена и во статутот како највисок акт, со кој се уредува дејноста, организациската поставеност и функционирањето на организацијата.

Сите овие ограничувања не постојат кај трговските друштва.

Регистрирање на дејноста

Често граѓанските организации ја користат класата 94.99 од НКД како претежна дејност. Во статутот дејноста мора да биде попрецизна дури и од описите во НКД и да биде поврзана со целите. Види и I-8 и I-9.

Со обврската за пријавување приходи по дејности со предавањето на завршните сметки може да дојде и до промена на основната дејност на организацијата. Треба да се внимава во класифицирањето на приходите, кои во крајна линија се поврзани со непрофитната дејност.

---

² Пошироко видување, објаснување и разбирање на член 12 е дадено од страна на редакцискиот одбор во додаток 7.

I-7 Дали има ограничувања околу учеството на дејноста со која се остварува добивка во вкупниот приход и средствата на организацијата?

Нема такви ограничувања во правната рамка кај нас.

Дејноста со која се остварува добивка може да биде и единствен извор на приходи, сè додека е во согласност со целите на здружението.

ИТ ориентирано здружение

Здружението изготвува софтверски решенија со отворен код и за цел има:

- Зголемување на ефективност, ефикасноста и економичноста во користење на компјутерите како алатка, зголемување на користењето на линукс како отворен и бесплатен оперативен систем поврзано со поголема учество на локални млади кадри во нивното нагодување и одржување, наместо плаќање за корпоративски програмски решенија;

Во врска со ваквата цел, целокупниот приход може да го остварува од услуги за конкретни решенија поврзани со кодот, кој е бесплатен и достапен за секого, но конкретната имплементација може да бара дополнителни услуги за корисникот како нагодувања на оперативниот систем, бази на податоци и слично.

Како таква дејноста со која се остварува добивка е дополнителна за целите, но основна за стекнување средства, што не е во спротивност со ЗЗФ.

Познати се примери од други држави каде вакво ограничување постои, најчесто како процент од вкупниот приход.

I-8 Што значи барањето дејноста со која се остварува добивка да е поврзана со целите утврдени со статутот?

Комплементарност или синергичност на дејноста со целите на граѓанската организација

ИТ-ориентирано здружение со цел како од I-7 може да продава компјутери со оперативен систем инсталиран линукс, да инсталира линукс, неопходните софтверски алатки и својот софтвер со отворен код, да обезбедува обука со надомест за своите слободни софтверски решенија и слични активности.

Не би било прифатливо да сервисира компјутери од други производители, ниту да продава готови софтверски решенија на други компании од софтверската индустрија.

Значењето е дека дејноста која создава добивка не може да биде издвоена од целите на организацијата и со тоа да биде само извор на финансиски средства за нивно постигање. Таа

истовремено треба да е комплементарна или синергична со активностите за постигање на целите на организацијата.

Самата дејност пак некогаш ќе бара извршување други дејности со цел да се заокружи активността.

Согласно член 48 од ЗЗФ, организациите ги стекнуваат средствата за финансирање од членарина, основачки влогови, доброволни прилози, донации, подароци (во пари, добра, имотни права), завештанија, легати, дејности со кои се стекнува добивка, кирии и закупнини, како и приходи од инвестиции, дивиденди, камати, заеми и други приходи во согласност со закон и со статутот.

I-9 Што значи барањето дејноста со која се остварува добивка да биде регулирана во статутот на организацијата?

Прецизно утврдена во статутот со опис дури и подетален од описот на ниво на класа од НКД

Ограничувањата поставени во ЗЗФ не овозможуваат формулации на дејноста со која се остварува добивка да бидат општа клаузула за бизнис со издвоена само приоритетна дејност, односно главна приходна шифра.

Дејностите кои ќе ги извршува организацијата за да одговора на ограничувањата во ЗЗФ мораат да бидат дури и попрецизни од Националната класификација на дејностите на ниво на класа, која секако мора да се има во вид при утврдување на дејностите.

Дејностите определени во статутот смеат, но нема обврска да се извршуваат. Обратното не важи, дејност која не е предвидена во статутот, не смее да отпочне додека статутот не се промени.

Во примерот за организација со ИТ-цели од прашањето I-7 една можна дејност според НКД на ниво на класа со детален опис е:

62.02 Компјутерски консултантски дејности - оваа класа опфаќа планирање и изработка на компјутерски системи што ги интегрираат компјутерскиот хардвер, софтвер и комуникациските технологии. Услугите може да вклучат и обука на корисниците. Оваа класа не опфаќа:

- продажба на компјутерски хардвер или софтвер, види 46.51, 47.41;
- инсталирање меинфреим и слични компјутери, види 33.20;
- инсталирање (поставување) персонални компјутери, види 62.09;
- инсталирање софтвер, опоравување од компјутерски крах, види 62.09.

Вака усвоената дејност во статутот нема да биде во согласност со целите на организацијата. Таа мора да биде прецизирана за да се вклопи, како на пример:

- 62.02 Компјутерски консултантски дејности исклучиво поврзани со оперативен систем линукс, бесплатни бази на податоци и програми со отворен код.

I-10 Што значи барањето средствата од дејноста со која се остварува добивка на организациите да се користат за остварување на целите предвидени со статутот?

Барањето е во насока пред сè на потенцирање на непрофитноста на граѓанските организации, но може да се толкува и како дополнително ограничување кај востановување нови цели.

Целите на организацијата по својата суштина мораат да бидат непрофитни согласно член 12 од ЗЗФ. Условот добивката од дејностите кои ги врши организацијата да бидат употребени за остварување на целите утврдени со статутот е тесно поврзан со прашањата I-8 и I-9, односно со условот дејноста да е поврзана со целите и да е предвидена во статутот. Добивката мора да се искористи за остварување на непрофитните статутарни цели.

Востановување нови цели по отпочнување на дејноста

Генерално треба да се внимава кај насочување на веќе утврдената добивка кон нови цели предвидени во статутот.

Засега, додека не се плаќа данок од добивка на дејноста, нема ништо спорно и да се насочи. Но во поинакви околности ова може да доведе до оданочување.

Тоа не значи дека не може да се вложува во самите дејности кои се насочени кон остварување на добивка, бидејќи тие се поврзани со целите.

Пример со ИТ-здружение

Во нашиот пример ИТ насочена организација има за цел:

- Зголемување на ефективноста, ефикасноста и економичноста во користење на компјутерите како алатка, зголемување на користењето на линукс како отворен и бесплатен оперативен систем поврзано со поголема учество на локални млади кадри во нивното нагодување и одржување, наместо плаќање за корпорациски програмски решенија.

Добивката од консултански услуги може да ја насочи кон креирање програми со отворен код или кон подобрување на материјалната основа на самите консултантски услуги, на пример нови персонални компјутери за консултантите.

Ако по утврдување на добивката утврди нова дејност едукација поврзана со развиените програми со отворен код, нема неусогласеност со законот ако училищата ја опреми од добивката остварена од консултантски услуги, бидејќи новата дејност е насочена кон истата цел.

Но добро е доколку го смени статутот и додаде нова цел и нова дејност:

- Цел – заштита на животната околина од компјутерски отпад;
- Дејност – прибирање и рециклажа на компјутерски отпад.

Финансирање на ваквата дејност од постојната добивка на организацијата може да се толкува дека е во спротивност со барањето добивката да се користи за целите предвидени со статутот.

Ако разговараме за коректно толкување на ЗЗФ, треба да се внимава на можна злоупотреба и доследност во насока остварената добивка да се употреби за остварување на целите на организацијата.

I-11 Што значи барањето остварената добивка на организациите да не може да се распределува на физички лица вклучени или поврзани со организацијата?

Добивката не смее да се распределува на физички или правни лица како дивиденда или во форма на учество во добивка.

Ова барање е една од дистинкциите помеѓу трговките друштва според ЗТД и организациите според ЗЗФ.

Организациите како крајна цел имаат општествена цел - зголемувањето на благосостојбата во заедницата.

Кај трговецот

Трговските друштва за крајна цел ја имаат профитната цел – зголемување на благосостојбата на сопствениците.

Според тоа, никаква форма на дивиденда за оние што учествувале во создавањето на добивката не е дозволена. Надоместите можат да постојат како дел од трошоците за извршување на дејноста во форма на надоместок на патни и дневни трошоци, како и надоместок за вршење работи во органите на организацијата и плата за вработените. Но никакви исплати за вакви намени не смеат да се вршат од остварената добивка, ниту споменатите исплати да се врзуваат до висината на остварената добивка.

Од добивката можат да се финансираат сите редовни активности на организацијата.

Така, поврзаната ИТ-организација која ја користиме како пример може да му плати учество на линукс-конференција на својот најдобар консултант, но не и да му овозможи привилегија на користење возило, купено од добивката за консултантски услуги, за лични потреби.

Наградите на консултантот за придонеси и резултати може да се предвидат во правилникот за работни односи, но поврзани со мерење на тековниот придонес, но не и со мерење на неговиот придонес директно преку добивката, што може да се гледа како дивиденда затскриена зад наградата.

I-12 Треба ли организацијата да има дефинирана сопственост, за да може да извршува дејност со која се остварува добивка?

Дефинирање сопственост кај граѓанските организации не е дозволено според ЗЗФ.

Сопственоста е уште една од дистинкциите помеѓу трговките друштва според ЗТД и организациите според ЗЗФ.

Основачите на организациите со нивното основање не стекнуваат сопственост и имаат изедначени права со другите членови на организацијата, односно да учествуваат во работата на собранието како највисок орган и меѓу другото со својот глас да влијаат на изборот на органите на управување, кои од своја страна ќе ги изберат извршните органи. ЗЗФ јасно ги дефинира правата и обврските на секое ниво на управување и раководење и основачите немаат никакви посебни права и привилегии, ниту какво било право на сопственост.

Кај трговецот

Трговските друштва имаат дефинирана сопственост и сопствениците ги носат клучните одлуки во нив.

По исклучок, кај фондациите основачот може да задржи одредени права во врска со процесот на донесување на статутот, избор на органи, внатрешна организација и слично, но и тука ја нема можноста да се претстави како сопственик или да го валоризира основачкиот статус.

Организациите не можат да имаат дефинирана сопственост ниту во услови кога извршуваат дејност со која можат да остварат добивка.

I-13 Дали организацијата треба да смени или додаде нешто во постојната регистрација, за да може да извршува дејност со која се остварува добивка?

Во основа не, но за одредени дејности може да е потребно вклучување во посебни регистри.

Како правило, стекнувањето статус на правно лице со уписот во регистарот што го води Централниот регистар на Република Македонија, добивањето даночен број и исполнувањето на другите барања на ЗЗФ за вршење дејност со која може да се оствари добивка се доволни за да се врши дејност.

Повеќето дејности имаат свои барања за посебни услови кои треба да бидат исполнети и за добивање дополнителни потврди, уверенија или вклучување во посебни регистри.

Нашата пример за ИТ-организација може на своите консултанти да им овозможи работа од дома, да го довери сметководството на надворешно лице и не мора да исполни никакви други барања, може да издава фактури за своите услуги и да работи во полн капацитет.

Ако се реши за сопствени канцеларии мора да ги исполни минимално техничките услови за работа во нив.

Ако дејноста е угостителство, мора да се исполнат барањата од Законот за угостителство, односно покрај минимално техничките услови:

- Објектот да може да се употребува, да има санитарно здравствени услови, услови за заштита при работа, заштита и унапредување на животната средина, противпожарна заштита и услови за заштита од бучава пропишани со закон.

- Угостителската дејност во угостителските објекти ноќен бар, кабаре, диско клуб и диско клуб на отворен простор може да се врши доколку угостителот обезбеди и согласност од органот на државната управа надлежен за работите од областа за внатрешни работи дека се исполнети условите за заштита на јавниот ред и мир и безбедноста во сообраќајот.

I-14 Дали за дејност со која се остварува добивка се смета давањето услуги на своите членови во име на платена членарина?

Најчесто не.

Генерално не, но одговорот не е еднозначен. Најдобро би било да се направи споредба со трговските друштва од истата дејност и ако трансакцијата претставува пазарна размена да се признае како дејност.

Нашиот пример со ориентираната ИТ-организација јасно може да вклучи бесплатни совети, билтени, пристап до веб-страници со тематика од областа и тие не би можеле да се сметаат за услуги.

Следните два примера би ја довеле во прашање членарината како непрофитна активност:

- Различна членарина за различни курсеви за кои се издава сертификат;
- Месечна членарина наспроти добивање компјутер за работа.

Во ваков случај членарината може да биде и основа за утрдување вкупен промет за регистрација за ДДВ (види III-8).

I-15 Дали за дејност со која се остварува добивка се смета давањето услуги на членови и оние кои не се членови во организацијата со барање за уплата на одреден надомест?

Најчесто да

Нашиот пример со ориентираната ИТ-организација може да вклучи пристап со право на преземање одредени програми со отворен код само за членовите и тоа би била членарина како дел од непрофитните активности на организацијата.

Давањето консултантски услуги со попуст од 20 % за членовите не би влијаело на профитниот статус на активността.

Одговорот тука е генерално да, но повторно не е еднозначен. Ако се работи за пазарни цени, тогаш секако е да. Но доколку тоа е само некакво парцијално учество, партиципација каде нема пазарна размена и е насочена кон целите на организацијата може да се работи за непрофитна активност и цел.

Ако за членовите е предвиден само некаков попуст во однос на редовната пазарна цена, активността е профитна.

ИТ-организацијата која ја користиме како пример не смее да издаде ниту една фактура за консултантски услуги додека не ги исполни условите од член 12 од ЗЗФ.

I-16 Доколку организацијата изврши само една трансакција, дали тоа е дејност со која се остварува добивка?

Доколку е прометот оданочлив според ЗДДВ во износ повисока од 2 милиони денари, што е праг на висина на промет за задолжителна регистрација за ДДВ, граѓанската организација треба да се регистрира како ДДВ-обврзник до 15-ти наредниот месец, без оглед на фактот што повеќе нема намера да врши сличен промет.

Да, дури и една трансакција на размена е профитна дејност.

Бројот на трансакции не ја детерминира дејноста како профитна или непрофитна, така што и една трансакција претставува дејност со која се остварува добивка и подлежи на сите услови предвидени во законот.

По исклучок, еднократна продажба на некое основно средство и заработка поради пазарна цена повисока од сметководствената не би можело да се смета за дејност трговија со такви основни средства. Сепак даночните аспекти на трансакцијата нема да бидат под влијание на тоа што таа нема да се повтори и ќе се оценува според материјалните даночни закони.

I-17 Како да се класифицираат приходите од донации и спонзорство?

Сразмерноста на надоместот во однос на тоа што давателот го добил, односно пазарната вредност на слична трансакција на размена е основ за класифицирање.

Според Законот за донации и спонзорства во јавни дејности, донација е доброволна и безусловна помош во пари, добра и услуги која не создава директна корист за давателот, ниту обврска за противисполнување од примателот на донацијата. Донацијата може да биде дадена за:

- цели од јавен интерес; или
- поддршка на активностите на примателот.

Предметот на донацијата мора да е во согласност со дејноста на примателот на донацијата.

Спонзорство е доброволна финансиска исплата, давање добра или услуги за конкретен проект и/ или активности кои овозможуваат директна корист на давателот како што се:

- промоција на име на производ или фирма;
- промоција на заштитен знак.

Предметот на спонзорството мора да е во согласност со дејноста на примателот на спонзорството.

Реклама е добиен надомест за порака со која се врши:

- промоција на име на производ или фирма;
- промоција на заштитен знак

За да се избегнат дилеми, рекламата би требало да се предвиди како профитен приход на организациите и да се усогласи со барањата од член 12 на ЗЗФ.

Нема дополнителни услови за рекламирање, освен репутацискиот ризик за давателот на услугата.

Од горенаведеното, донацијата е неспорно непрофитен приход, а рекламата е неспорно профитен приход, бидејќи очекувано надоместот за реклама е пазарен.

Законот за донации и спонзорства воведува низа барања кои дефинираат кога одредени даночни олеснувања можат да се користат, а кога не. Сепак, класификацијата на донација како непрофитен приход за примателот не е под влијание на овој закон, туку под влијание на фактот дали се работи за пазарна размена или не.

Според тоа, истиот критериум треба да се примени на спонзорството и тој да се класификува како донација или како реклама во однос на сразмерноста на надоместот на дадената услуга.

I-18 Може ли организација да добива и да дава заеми и во кои случаи давањето заеми ќе се смета за дејност со која се остварува добивка?

Генерално да, кога нема ограничувања во статутот или од донаторот. Третманот зависи од каматната стапка.

Давањето и примањето заеми е регулирано пред сè како облигациски однос меѓу давателот и примателот. Законот за облигациски односи не прави разлика меѓу физички и правни лица во ваквите односи, а уште помалку меѓу различните организациски облици.

Кредитните односи со клиенти за дадени стоки или услуги, како и краткорочни поддршки на ликвидноста на поврзани страни не се заеми во смисла на ова прашање.

Како финансиски кредит (заем) во смисла на ова прашање е, ако со договорот, кредиторот директно или преку посредник му позајмува финансиски средства на должникот.

Кај вториот дел од прашањето повторно одговорот е во пазарноста на цената на услугата, во овој случај висината на каматата. Ако се работи за пазарни услови и камати, трансакцијата е дејност со која се остварува добивка, доколку се работи за поддршка на лице насочена кон целите на организацијата со камата значајно пониска од пазарната во услови на еквивалентен кредитен ризик, давањето заем е непрофитна активност.

I-19 Може ли организација да формира посебно трговско друштво, во коешто ќе извршува дејност со која се остварува добивка или пак да учествува во такво претпријатие?

Да, може да основа друштво како единствен содружник или да стекне значајно влијание или контрола преку акции и удели.

Во рамките на сегашното законско решение не е посебно уредено основањето трговско друштво од страна на здружение или фондација.

ЗЗФ дозволува стекнување приходи од инвестиции, дивиденди и заеми со што индиректно е дозволено организација да се јави како единствен основач или содружник кај трговско друштво со право на сопственост и сите права според ЗТД.

Сите други форми каде правно лице може да се јави како сопственик се дозволени, вклучувајќи сопственост на акции на акционерско друштво.

Дејноста на трговско друштво не мора да биде директно поврзана со целите на организацијата, но добиените средства во облик на дивиденди или друг облик мораат да бидат употребени за целите на организацијата согласно член 50 од ЗЗФ.

Вклученоста или основањето трговско друштво не влијае на можноста организацијата да врши определени дејности со кои може да оствари добивка под ограничувањата утврдени во законот.

Во рамките на сегашните даночни прописи на дивиденда исплатена од трговско лице на организација се плаќа данок на добивка од 10 %. Кога дејноста се врши во самата организација на добивката, не се плаќа данок на добивка бидејќи нема нејзина распределба во форма на дивиденда.

I-20 Кои форми на трговски друштва се најсоодветни за основање од граѓански организации?

Друштво со ограничена одговорност е најсоодветна форма. Во исклучителни случаи може да се размислува за акционерско друштво.

ЗТД предвидува регистрирање трговско друштво како:

1. Јавно трговско друштво;
2. Командитно друштво;
3. Командитно друштво со акции;
4. Друштво со ограничена одговорност (ДОО) или ДООЕЛ (Друштво со ограничена одговорност на едно лице);
5. Акционерско друштво (АД).

Формите се разликуваат во одговорноста на основачите за обврските на друштвото и начините на управување. Подетално за ова е дадено во додатокот 4.

Нема причина организациите да влегуваат во форми на трговски друштва каде би одговарале за обврските со сите свои средства. Поради тоа, најсоодветна форма на трговско друштво каде организацијата е единствен сопственик е ДООЕЛ.

Ограничувања кај ЗТД

ЗТД има ограничувања кои во ваквиот случај можат да бидат применливи на граѓанската организација како оснивач. Според нив, содружник на јавно друштво не смее без изречна согласност на другите содружници да врши работи што се во рамките на предметот на работење на јавното друштво, ниту да биде содружник кој лично одговара, да биде член на орган или вработен во друштво коешто на јавното друштво му е конкурент или би можело да му биде конкурент. Кај другите форми на трговски друштва ваквото ограничување се однесува само на членовите на органите на управување.

Друштвото со ограничена одговорност е и најсоодветна форма за здружување во услови кога се работи за помал број содружници.

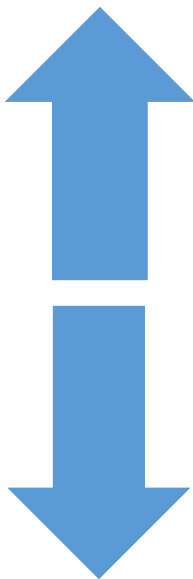
За специфични деловни потфати, особено со голем број содружници, може да се разгледа соодветноста за регистрирање акционерско друштво.

Некогаш е неопходно да се формира трговско друштво

- Се работи за дејност која не е поврзана со целите на организацијата.
- Се работи за дејност која може да се извршува само како трговско друштво.
- Неопходно е да се вклучат и други содружници.

I-21 Дали е подобро дејност за остварување добивка да се врши во граѓанската организација или како трговско друштво?

Обете решенија имаат свои предности и недостатоци.

Предности за организацијата **доколку се основа трговско друштво**:

- Практиките на управување и раководење кај трговските друштва се развиени и строго дефинирани, вклучувајќи мерење на резултатите;
- Ги нема ограничувањата од ЗЗФ во вршењето на дејноста, па на пример вработените можат да се стимулираат со учество во добивка;
- Дејноста може да се продаде.

Недостатоци за организацијата **доколку се основа трговско друштво**:

- Организацијата мора да го контролира трговското друштво што е дополнително оптоварување и бара специфична експертиза;
- Можност да се најдат во судир целите на организацијата и на друштвото;
- Дивидендата како дел од добивка насочена кон организацијата и нејзините цели е предмет на оданочување со данок од добивка од 10 %.

I-22 Дали поседувањето удели или акции во трговските друштва е дејност со која се остварува добивка?

Вложувањето во трговски друштва не е дејност на организацијата.

Самата сопственост во трговското друштво е вложувачка активност, а не директна профитна дејност на организацијата.

Битни разлики:

- Организацијата очекувано не одговара со сите свои средства за обврските на друштвото;
- Дејноста не подлегува на ограничувањата од ЗЗФ;
- Нема пазарни трансакции во име и за сметка на организацијата.

Сепак организациите кои имаат сопственост над трговски друштва, сакале или не, мораат да ги совладаат вештините важни за дејноста на трговското друштво и неговото управување ако очекуваат тоа да успее да донесе добивка.

I-23 Дали може организација да користи свои средства стекнати од непрофитната дејност за помагање и развивање на дејноста со која се остварува добивка?

Организациите слободно располагаат со своите средства во рамките на ограничувањата дадени во ЗЗФ.

Секако тие можат да се насочуваат и за унапредувања во самата дејност со која се создава добивка.

Доколку одредени средства не се под донаторски ограничувања, организацијата слободно може да располага со нив, па и да ги насочува кон дејноста со која може да оствари добивка.

Сепак прашањата на смислата на ваквото насочување мора постојано да се преиспитуваат, имајќи ги предвид опортунитетните трошоци, односно потенцијално загубените средства за тоа што тие не биле насочени кон други помалку ризични и попрофитабилни вложувања. Во спротивно, може да произлезат одговорности за раководството. Види и од I-28 до 30.

I-24 Што може да направи граѓанската организација со добивката од профитната дејност?

Може да ја користи без ограничувања за активностите на организацијата.

Во рамките на ограничувањата дека тие мораат да бидат употребени за остварување на целите, нема друго ограничување за користењето на евентуалните добивки од дејноста.

Така овие средства на пример можат да се употребат:

- Како сопствено учество во проекти со кофинансирање;
- За покривање на оперативните трошоци на организацијата (закуп на простории, плати на вработените, други трошоци);
- За давања на физички и правни лица во рамките на статутарните одредби;
- За депонирање во банки и давање заеми.

I-25 Што значат поимите приходот и расход од дејноста со која се остварува добивка?

Приходи се зголемување средства, а расходи се зголемувања обврски, во крајна линија приливи и одливи на пари.

Приход од дејноста претставува зголемување на паричните средства директно со наплата или индиректно преку зголемување на побарувањата од клиентите.

Останува принципот на пазарност на трансакцијата на размена со која ова зголемување се случило.

Трошоците пак ги следат приходите од дејноста. Во услови на извршување дејност, следните видови трошоци се расходи за дејноста:

Варијабилни трошоци - трошоци кои се менуваат во вкупен износ директно и пропорционално зависно од промените во волуменот на производи и услуги (или ниво на активност);

Релативно фиксни трошоци - имаат и фиксен и варијабилен елемент, се менуваат со промената на нивото на активност;

Фиксни трошоци - не се менуваат со промената на нивото на активност, но имаат релевантен опсег на капацитет на кој се однесуваат. Зголемување на капацитетот бара нивно зголемување.

Во услови на вршење профитна дејност во рамките на организација особено тешкотија е да се раздвојат трошоците кои се неопходни за неа, од општите оперативните трошоци за непрофитните цели.

I-26 Дали средствата од дејноста со која се остварува добивка можат да се користат за непрофитните цели пред да се искаже добивка (пример: финансирање проекти или покривање оперативни расходи)?

Организацијата слободно располага со средствата, но мора да внимава да има доволно средства да ги подмири обврските.

Организацијата слободно располага со своите средства. Согласно со ова, таа може да ги намени за она што смета дека е неопходно во даден момент, односно да обезбеди финансирање на непрофитни активности или да покрие оперативни расходи.

Сепак организацијата е одговорна реално да ја утврди добивката од профитната дејност на крајот на годината за даночни цели и цели на ограничувањата на ЗЗФ и ваквите трошоци не смее да ѝ ги припише на профитната дејност, туку треба да ги насочи кон соодветното трошоочно место и функцијата.

На крајот на годината, по утврдување на добивката од профитната дејност, средствата ќе ги намени за покривање на вишокот трошоци над приходи во непрофитните активности.

I-27 Кој носи одговорност за извршување на дејноста со која се остварува добивка во граѓанските организации?

Организацијата како правно лице со своите средства и одговорните лица во рамките на овластувањата и задачите носи одговорност.

Илустрацијата на одделните видови трошоци е:

- Плати на директни работници, материјали вградени во производот за варијабилни трошоци;
- Трошоци за одржување такси-возило кои се зголемуваат со изминатите километри, иако има трошоци за одржување и ако воопшто не се движи, како пример на релативно фиксни трошоци;
- Закуп, амортизација, греење како примери на фиксни трошоци.

Организацијата како правно лице одговара за обврските од профитната дејност со целиот свој имот.

Хиерархиската одговорност оди од вработените во дејноста, преку одговорниот за неа, кон застапникот на здружението или директорот на фондацијата, органите на управување и собранието како највисок орган.

За прекршоци од дејноста одговара застапникот на здружението, односно највисокото извршно раководство. Повеќе за оваа одговорност е дадено во прашањето I-30.

Предвидена е и лична одговорност на физичките лица членови на органите на ЗФ, и тоа во случај кога:

- Имаат обврски кон организацијата;
- Злоупотребиле средства на организацијата;
- Ја употребиле организацијата за постигање цели кои се забранети за нив;
- Ја злоупотребиле организацијата за да ги оштетат доверителите.

Предвидена е одговорност за штета кај членовите на органите на организациите и нивните застапници ако штетата е предизвикана со грубо невнимание или со намера да се предизвика штета. Членовите можат да се заштитат со издвојување на своето мислење на записник или ако не учествувале во одлучувањето за конкретното прашање кое предизвикало штета. Барањето за штета не можат да го поднесат членовите поединечно, туку го поднесува орган определен со статут или ако таков нема највисокиот орган.

Предвидена е и кривична одговорност на членовите на органите согласно Кривичниот законик.

Парична казна или затвор од три месеци до година е предвидена за оштетување туѓи права со намалување или спречување исплата на најмалку еден доверител:	Доколку лицето е виновно за намалување на имотот: Признало неистинито побарување: Ќе состави лажен договор; Друго дејствие со кое привидно или вистински ќе ја загрози имотната состојба.
Казна затвор од три месеци до три години е предвидена за предизвикување стечај со:	Неразумно трошење и отуѓување средства по несразмерно ниска цена: Прекумерно задолжување и преземање обврски: Договори со лица неспособни за плаќање: Пропуштање наплата: Други повреди во водење на работите.
За оштетување или повластување на доверители се предвидени најстроги санкции, и тоа:	Парична казна или затвор до три години за ставање на некој доверител во поповолна положба со оштетување на другите; Казна затвор од шест месеци до пет години ако со намера да ги изигра или оштети доверителите ќе признае неистинито побарување, ќе состави лажен договор или ќе преземе некое друго измамничко дејствие. Предвидената казната е од една до десет години ако штетата е од големи размери или предизвикала стечај.

Ризиците за членовите на органите на организацијата растат со вршењето на профитната дејност.

I-28 Кои органи го контролираат извршувањето на дејноста со која се остварува добивка?

Покрај вообичаеното високо ниво на контрола кај граѓанските организации, вклучувајќи ги обврските за јавност во работата, при вршење дејност можат да се вклучат во контролата и инспекциските служби.

Внатрешно сите членови имаат право на увид во работењето на организацијата, вклучувајќи ја и профитната дејност.

Организациите се обврзани и за јавност во своето работење.

Надворешната контрола пред сè доаѓа од инспекциски служби, како што се инспекторатите, организациските единици во рамките на другите органи на државната управа и организациските единици во рамките на единиците на локалната самоуправа и градот Скопје кои имаат инспекциски надлежности.

Најчесто при вршењето дејност се јавуваат како контрола:	Управата за јавни приходи
	Државниот пазарен инспекторат
	Државниот инспекторат за труд
Покрај нив, зависно од дејноста, можат да се вклучат и други инспекциски органи, како:	Заштита на личните податоци
	Заштита на авторските и сродните права
	Државниот санитарен и здравствен инспекторат (ДСЗИ) и Агенцијата за храна и ветеринарство (АХВ)
	Градежната инспекција
	Други

Финансиските ревизии кај оние организации што ги вршат, обезбедуваат мислење за веродостојноста и фер презентацијата на средствата, обврските, фондовите, приходите и расходите на организацијата, вклучувајќи ги и профитните дејности.

I-29 Какви санкции се предвидени за организациите и управните органи, при непочитување на законските одредби за дејноста со која се остварува добивка?

Одговорното лице се казнува за прекршок ако до прекршокот дошло со негово дејствие или со пропуштање на должен надзор.

Правното лице се казнува за прекршок кога е тоа определено со закон во кој е пропишан прекршокот.

Кај определени прекршоци, за прекршители кои прв пат прават прекршок предвидена е опомена со известување рок од пет дена за отстранување на неправилноста и покана за спроведување едукација.

Можни санкции поврзани со вршење на дејноста се глоби за физичките и правните лица, забрана за вршење дејност за правното лице и занимање, должност или функција за физичкото лице, како и кривична одговорност за физичките лица.

Предвидена е постапка за порамнување и посредување во која глобата се плаќа во износ од една половина ако прекршителот признае и доброволно ја плати глобата во рок од осум дена. Во овој случај не се плаќаат трошоци на постапката.

Глобите се движат од 50 до 5.000 евра, зависно од тежината на прекршокот и дали се работи за правно или за физичко лице.

За илустрација ќе наведеме еден член за санкции поврзани со даноците.

Со член 179-а од Законот за даночната постапка предвидени се следните глоби:

(1) Глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на даночен обврзник – правно лице за прекршок, ако

- не ги чува деловните книги и евиденции согласно со членот 48 став 1 од овој закон;
- не пријави факти битни за оданочување согласно членот 49 од овој закон;

(2) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице за правното лице за дејствието од ставот 1 на овој член;

(3) Глоба во износ од 150 до 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на физичкото лице за дејствијата од ставот 1 од овој член;

(4) За дејствијата од ставот 1 на овој член на правното лице може да му се изрече прекршочна санкција привремена забрана за вршење одделна дејност во траење од три до најмногу 30 дена.

Толкувањата на инспекциските служби често се разликуваат од вршителите на дејност. И тоа е една од честите забелешки на деловната заедница кон државните органи. Сепак, ако се познаваат законските барања и ако се воведат соодветна административна дисциплина, шансите за казнување драстично ќе се намалат.

II Видови дејност со која се остварува добивка

Кај нас сè уште не е распространето вршењето дејности во рамките на граѓански организации. Поранешниот закон немаше јасни одредби во тој дел и оние организации кои имаа потреба од такво нешто основаа трговски друштва.

Примерите коишто се дадени се однесуваат на искуствата од развиените земји³, особено на Соединетите Американски Држави, каде ваквите деловни потфати стануваат своевиден феномен со сè позначајно учество во бруто домашниот производ.⁴

II-1 Какви видови дејности со кои се остварува добивка може да извршува граѓанска организација?

Нема ограничувања, освен оние од член 12 од ЗЗФ и законските барања за одделни дејности.

Освен ограничувањата за поврзаност со целите, нема други ограничувања која дејност за остварување добивка ќе ја врши организацијата.

---

³ На веб-страницата <http://www.enterprisingnonprofits.ca/> можат да се најдат голем број информации поврзани со општествените деловни потфати.

⁴<http://www.isbe.org.uk/EMSsocialEnterprise>

Општествените деловни потфати на граѓанските организации се најчесто насочени кон следните сектори според номенклатурата на дејности⁵:

- Образование;
- Дејности на здравствена и социјална заштита;
- Уметност, забава и рекреација;
- Други услужни дејности.

Во образованието, општествените деловни потфати се присутни од забавишта до истражувачки центри. Главни предности на ваквата дејност во секторот се:

- Насочување на дел од добивката кон учениците и со тоа повеќе средства насочени кон учениците во однос на профитните, па и јавните образовни институции;
- Повисок процент на успех;
- Иновативност (игри во образованието, поддршка за учество во реални бизнис-активности, кулинарство).

Во здравството и социјалната заштита како предности се истакнуваат:

- Вклучување на пациентите и корисниците во дизајнирање на услугите;
- Подобри резултати за пониска цена;
- Флексибилност и немање бирократија;
- Разбирање на потребите на пациентите и услугите;
- Поголема мотивираност и посветеност на вработените;
- Проактивен пристап.

Слични се предностите и во сите други сектори каде ваквите општествени претпријатија сè почесто се основаат - информатичкиот сектор со програмите со отворен код, правните услуги на луѓето кои не можат да си ги дозволат професионалните адвокати, до екологијата со заштеди на енергија и почиста околина. Има сè помалку сектори во кои вакви ентитети не се формирани, и тоа не само во развиени земји, туку и во третиот свет.

Често кај граѓанските организации ќе сретнете:

- Организирање настани, изложби, концерти;
- Продажба на ситни домашни ракотворби и домашни преработки на храна;
- Продажба на сувенири и разгледници;
- Работа на анализи, филмови, книги и слично.

II-2 Дали испораки во јавна набавка е дејност со која се остварува добивка?

Граѓанските организации можат да учествуваат со понуди за јавни набавки во рамките на дејноста која ја вршат за да остварат добивка без ограничувања.

Во Законот за јавните набавки „Договор за јавна набавка“ е договор од финансиски интерес кој ги вклучува и секторските договори, склучен во писмена форма меѓу еден или повеќе договорни органи од една страна и еден или повеќе економски оператори од друга страна, а чиј предмет е изведување работи, испорака на стоки или обезбедување услуги.

---

⁵<http://www.stridingout.co.uk/social-enterprise/market-sectors-for-social-enterprise.html>

Законот обезбедува:

- конкуренција меѓу економските оператори;
- еднаков третман и недискриминација на економските оператори;
- транспарентност и интегритет во процесот на доделување ндоговори за јавни набавки; и
- рационално и ефикасно искористување на средствата во постапките за доделување договори за јавна набавка.

На повеќе места во законот се зборува за пазарност на цените во процесот на јавните набавки.

Бидејќи испораките во рамките на процесот на јавни набавки се трансакции на размена, односно се очекува надомест за нив чија висина се определува пазарно и конкурентно, остварените средства при ваквите испораки претставуваат приходи од дејност со која може да се оствари добивка.

II-3 Дали обезбедувањето социјални услуги е дејност со која се остварува добивка?

Со класификацијата не може еднозначно да се определи и тоа зависи од околностите.

Социјалните услуги се традиционални дејности на граѓанските организации.

Вообичаено се финансираат со донации прибрани од организацијата, или се вршат за одреден донатор или државен орган со или без надомест на оперативните трошоци. Во сите случаи нема плаќање од страна на корисниците на услугите. Сите вакви случаи не се трансакции на размена по пазарна цена, немаат за цел остварување добивка и не претставуваат приходи од дејност од која може да се оствари добивка.

Доколку корисниците плаќаат надомест во форма на такса во висина одредена од страна на државен орган или орган на локалната самоуправа, во тој случај исто така не станува збор за дејност која може да оствари добивка.

Во случаи кога корисниците плаќаат полна пазарна цена на услугата, како на пример за преквалификација за да се вработат, се работи за дејност која може да оствари добивка, дури и во случај цената да не ги покрива реалните трошоци за давање на услугата кај организацијата.

II-4 Дали организација може да извршува рекламна или издавачка дејност со која се остварува добивка?

Да, како и за другите дејности ако ги исполни техничките услови неопходни да ја извршува дејноста.

Рекламите не се дејност за која се утврдени посебни барања и организациите можат да ја извршуваат како услуга од идејно решение до фактичко презентирање и емитување, секако ако е поврзана со целите на организацијата.

Издавачка дејност е процесот на продукција и дистрибуција на уметнички творби или информации, односно активноста на обезбедување достапност на делото или информацијата до јавноста. Делата може да бидат музички, информативни, новинарски, книгоиздавателски.

Како пример би можела да биде организација со еколошки или здравствени цели која рекламира био или здрава храна.

Традиционално, издаваштвото пред сè се однесува на литературните дела и на весниците. Со развојот на технологијата, издаваштвото се проширува најпрво и на музички дела, филмски дела, електронски книги, интернет-страници, компјутерски игри.

Издаваштвото ги вклучува фазите на развој, купување, уредување, графички дизајн, производство на медиум (на пр. печатење) и маркетинг и дистрибуција на делата. Издаваштвото содржи и важни законски аспекти: авторски права, заштита на делата, заштита на изворот на информациите и други.

Нема посебни пречки организацијата да создаде техничка база за печатење или друга форма на издаваштво. На денешното ниво на технолошки развој компјутеризирани печатници го прават исплатливо и печатењето на мали тиражи, дури и поединечни примероци.

Печатење билтени, брошури и слични материјали за потребите на организацијата секако не се квалификуваат како профитабилна дејност.

Обете дејности бараат сериозна материјална и персонална основа, поврзани се со почитување дополнителни закони, особено авторските права и бараат исклучително сериозен пристап.

III ДОБИВКАТА, ОДАНОЧУВАЊЕТО И СМЕТКОВОДСТВОТО КАЈ ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНЗАЦИИ

Даночните обврски кај нас не се разликуваат битно кај граѓанските организации и трговските друштва.

Во овој дел се групирани прашањата поврзани со даночниот третман на добивката кај вршење профитна дејност и одговорите на нив.

Покрај нив, има и прашања поврзани со евиденциски обврски и обврски од прометот во готови пари.

III-1 Кога организација остварува добивка од профитна дејност и со какви даноци се оданочува?

Добивката е разликата помеѓу приходите и расходите од дејноста, под услов приходите да се поголеми. Според решението кое важи во моментот на изготвување на овој текст, данок од добивка се плаќа само на делот издвоен за дивиденди. Бидејќи граѓанските организации не смеат да исплаќаат дивиденди, за нив останува обврската за данок на непризнати расходи и задржан данок.

Одговорот за тоа дали постои и колкава е добивката од дејноста со која се остварува добивка може да се даде само со добро организирана поделба на индиректните трошоци и водење одвоено или фондовско сметководство.

За даночни цели добивката е дефинирана како сметководствената бруто-добивка која се утврдува според прописите за сметководство и воспоставените деловни политики и практики.

Обврзник на данокот на добивка е правно лице (субјект) - резидент на Република Македонија кој остварува добивка од вршење дејност во земјата и во странство, а оданочувањето се врши по стапка од 10 %.

Организациите се правни лица и како такви се обврзници на данок од добивка што практично значи данок на непризнати расходи и задржан данок, бидејќи не смеат да исплаќаат дивиденди.

Износот којшто се распределува во вид на дивиденди и други распределби од добивката, било да е во паричен или непаричен облик, се оданочува во моментот на нивната исплата, освен дивидендите коишто даночниот обврзник ги исплатува на правни лица резиденти на Република Македонија.

Како правни лица резиденти на Република Македонија од ставот 3 на член 36-г од ЗДД, не се сметаат лицата основани во согласност со Законот за здруженија и фондации, што е двојство бидејќи се правни лица за Законот за данокот од добивка во целина.

Според сегашното даночно решение, основа за пресметување на данокот за соодветниот даночен период претставува износот на непризнаените расходи и помалку искажаните приходи и исплатените дивиденди на денот на нивната исплата.

Според тоа, во сегашното решение организациите не плаќаат данок од добивка ниту каков било друг данок на остварената добивка од вршење дејност од причина што тие не исплаќаат дивиденди и одредбите за оданочување со данок на добивка на делот на добивка наменет за дивиденда не се однесуваат на нив.

Сепак, доколку Законот се измени и на добивката се плаќа данок во моментот на утврдување, повеќе нема ниедна одредба која им дава повластен даночен третман на организациите поради нивните непрофитни цели.

III-2 Доколку организација продаде донирани добра, дали добиените средства се сметаат за приходи од дејност со која се остварува добивка за даночни цели?

Не, приходот е донацијата.

Трансакцијата е размена по пазарни цени во моментот на продажбата и според тој критериум изгледа како да се работи за приход од профитна дејност. Но овде се работи за продажба на донирани, подарени добра и нивно трансформирање во пари, така што приходот е утврден во моментот на приемот на добрата како непаричен приход. Во случајот нема повторно приход, туку само трансформација од едно средство во друго.

Ваквата продажба не само што не е приход од профитна дејност, туку воопшто и не е приход, освен кај сметководството на готовинска основа која кај нас не е во примена кај граѓанските организации.

III-3 Кои се даночните олеснувања при спроведување на дејноста со која се остварува добивка и за што?

Нема посебни даночни олеснувања за граѓанските организации кои вршат дејност од која се остварува добивка.

Даночни олеснувања се предвидени во следните случаи:

- Корисник на технолошка зона се ослободува од данок на добивка во период од десет години;
- За воведени до десет фискални апарати до висина на нивната вредност;
- Нема данок на нераспределена добивка и истата не се оданочува.

Реално, организациите немаат посебни даночни олеснувања во однос на трговските друштва.

III-4 Дали примените дивиденди и ликвидациски удели од трговски друштва каде организацијата има сопственост се оданочуваат?

Да, кај трговското друштво.

За правни лица резиденти на Република Македонија не се сметаат лицата основани во согласност со Законот за здруженија и фондации и тие немаат третман на правно лице при исплата на дивиденди. Согласно ваквото решение, трговското друштво е обврзник на данок од добивка од 10 % на бруто-износот на дивиденди наменети за граѓанска организација.

Ликвидациските удели не се оданочуваат до висина на иницијалното вложување. Над тој износ имаат третман на дивиденда.

III-5 Во кои случаи треба да биде поднесен даночен биланс и да се плати данокот, со кои рокови и пред кои органи?

Нема разлика од трговските друштва, ниту од граѓанските организации кои не вршат профитабилна дејност, до крајот на февруари во УЈП.

Организациите поднесуваат даночен биланс за оданочување на непризнати расходи (Образец ДБ) до крајот на февруари за претходната година.

Трговски друштва со приход до три милиони денари се ослободени

Напротив, трговските друштва со приходи од дејноста помали од 3 милиони денари не плаќаат данок на добивка, односно имаат даночно ослободување и не плаќаат ни данок од добивка ниту данок на непризнати расходи.

Плаќањето се врши во рок од 30 дена од рокот за поднесување на образецот, односно до 30 март од тековната за претходната година.

Во тековната година се плаќа аконтација на данок од добивка во висина од една дванаесеттина од утврдениот данок во даночниот биланс за претходната година зголемени за

процентот на кумулативниот пораст на цените на мало во државата од претходниот период од годината, односно до 31 јануари наредната година, во однос на просечните цени на мало во претходната година. Месечните аконтации се плаќаат во рок од 15 дена по истекот на секој календарски месец.

Нема разлика дали организацијата извршува или не извршува профитабилна дејност во делот на поднесувањето обрасци до УЈП и плаќањето на данокот од добивка.

III-6 Кои документи треба да ги издава организацијата при вршење дејност со која се остварува добивка?

Документите се исти како и кај сите други правни лица.

За предавање добра се издава испратница на која се бара потпис на примачот на добрата, или друг документ со кој може да се докаже испораката. За услуги вообичаено се бара потпис дека услугата е извршена било тоа да е работен налог или друг документ. Во ваквиот работен налог се впишуваат и евентуално добра кои биле предадени како составен дел на услугата (резервни делови и слично).

За добрата и услугата се издава фактура која според Законот за данок на додадена вредност мора да содржи:

1. Место, датум на издавање и број;
2. Име (назив) и адреса на даночниот обврзник кој го извршува прометот и негов даночен број под кој е регистриран за данок на додадена вредност;
3. Име (назив) и адреса на примателот на доброто или корисникот на услугата;
4. Ден на извршениот промет;
5. Количина и опис на прометот;
6. Износ на надоместокот за извршениот промет, без данокот на додадена вредност;
7. Применета даночна стапка;
8. Износ на пресметаниот данок на додадена вредност;
9. Вкупен износ на надоместокот за извршениот промет и данокот на додадена вредност; и
10. Потпис и печат на издавачот на фактурата.

Ако наплатата се врши во готово, организацијата мора да има фискална опрема и да издаде фискална сметка.

III-7 Дали е задолжително организацијата да има фискална опрема и дали треба да издава фискални сметки?

Со Законот за регистрирање готовински плаќања е регулирана наплатата во готово. Според него, оние кои вршат промет на добра и промет на услуги за кои плаќањето не се извршува по банкарски пат (готовински плаќања), должни се да воведат и користат одобрен фискален систем на опрема за регистрирање готовински плаќања и задолжително да издаваат сметка за извршениот промет, односно услугата.

Обврската да се воведи и користи одобрен фискален систем на опрема за регистрирање готовински плаќања не се однесува на следното:

- Лицата кои данокот од доход го плаќаат паушално, освен таксистите;
- Лицата кои не се трговци за прометот на непреработено и сопствено земјоделско производство што го вршат на тезги на пазари, како и надвор од пазарите;
- Физички лица кои издаваат под закуп станбен или деловен простор;
- Објекти што се наоѓаат во населени места со број на жители под 300, со исклучок на туристички места;
- Улична продажба на весници и списанија;
- Улична продажба на лозови; и
- Континуиран промет, за кои издаваат сметки и за кои се предвидени последователни плаќања (испорака на струја, вода, телефонски услуги, греење и ладење и друго).

За непочитувањето на овој закон предвидени се максимални можни санкции за прекршок, односно предвидените глоби се 4 до 5 илјади евра за правното лице со забрана за дејност од 6 месеци до година, од 800 до 1.000 евра за одговорното лице со можност за забрана за професија или должност од една до три години.

III-8 Како може да се определи дали една дејност со која се остварува добивка е стопанска или нестопанска дејност?

Зависно од околностите дали е трансакција на пазарна размена или не.

Класификацијата на стопанска и нестопанска дејност повеќе не е во примена во НКД. Индиректно како вообичаена практика трансакциите на размена засновани на пазарни принципи би претставувале стопански дејности, додека другите би биле нестопански, односно непрофитни. Овој принцип применет на предвидените извори на финансирање во организациите би значел:

Нестопански (непрофитни)	Стопански (профитни)	Зависни од дополнителни околности
<ul style="list-style-type: none"> • Членарина за која не се добиваат услуги • основачки влогови • доброволни прилози • донации • подароци (во пари, добра, имотни права) • завештанија • легати 	<ul style="list-style-type: none"> • Дејности со кои се стекнува добивка, односно трансакции на размена 	<ul style="list-style-type: none"> • Членарина за која се добиваат услуги • Кирии и закупнини • Инвестиции, дивиденди, заеми • Камати на орочени средства • Приходи во согласност со закон и со статутот • Други

Поврзано со ова е и прагот за станување обврзник на ДДВ каде стои дека задолжителната регистрација се врши доколку се оствари вкупен промет од 2.000.000 денари. Вкупниот промет претставува збир на прометот што го направил обврзникот во текот на календарската година и кој е предмет на оданочување, вклучувајќи го и данокот кој отпаѓа на него, освен прометот ослободен од данок без право на одбивка на претходниот данок.

III-9 Дали има други даночни прашања кои се разликуваат кај организациите кои вршат дејност од која остваруваат добивка?

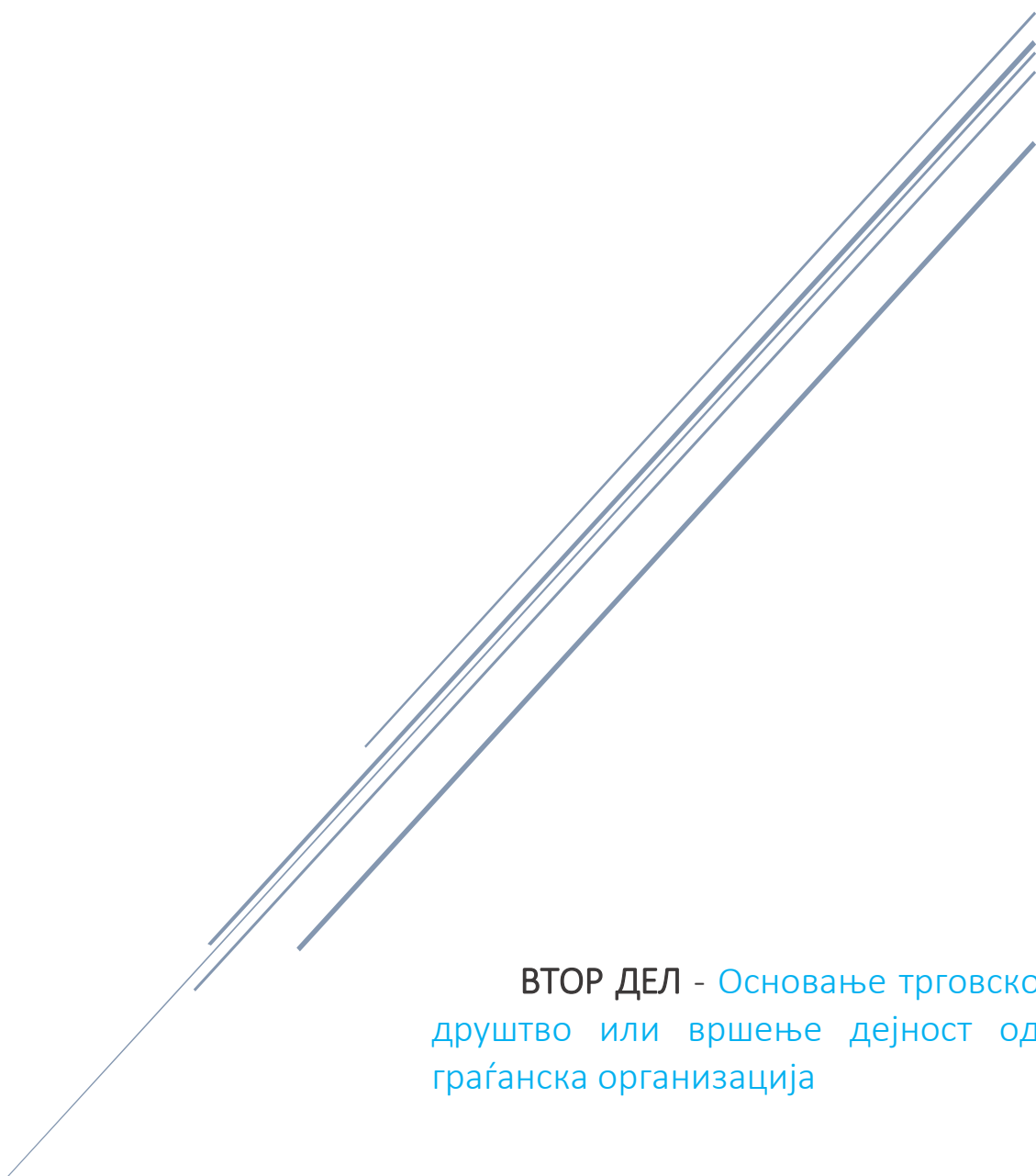
Не, даночниот третман е ист.

Според ЗДДВ, секое лице, вклучувајќи ги и физичките лица, што врши оданочлив промет, е должно да се регистрира како обврзник на ДДВ ако го надмине прагот од 2 милиони денари извршен промет, а може и доброволно да се регистрира.

ЗПД исто така нема посебни одредби за организациите кои вршат дејност од која се остварува добивка.

ЕКОНОМСКИ АКТИВНОСТИ: ВРШЕЊЕ ДЕЈНОСТ ОД ГРАЃАНСКА ОРГАНИЗАЦИЈА

Прирачник

ВТОР ДЕЛ - Основање трговско
друштво или вршење дејност од
граѓанска организација

I Општи прашања

I.1 Приходи и добивка кај граѓанските организации

Според решението во Законот за здруженија на граѓани и фондации од 1998 година стекнувањето средства е преку:

- Членарина, прилози, донации, подароци и слично;
- Од добивката на трговските друштва што ги основале;
- Средства од буџетот на државата, буџетите на единиците на локалната самоуправа и од буџетот на Град Скопје.

Законот⁶ (ЗЗФ) од 2010 година ги дополнува изворите на стекнување средства со:

- Основачки влогови;
- Дејности со кои се стекнува добивка;
- Кирии и закупнини;
- Приходи од инвестиции, камати, заеми;
- Други приходи во согласност со закон и со статутот.

Со ваквото решение конечно е елиминирано прашањето дали здруженијата на граѓани смеат да вршат дејност и да остваруваат добивка од таквата дејност. И со претходното законско решение најголемиот дел од граѓанските организации остваруваа некакви приходи од самите дневни активности: партиципации од учесници во обуки, продажба на печатени изданија, сувенири, маици. Но секогаш со одредена дилема каде е линијата која би значела пречекоривање на тоа што е дозволено.

Сегашното решение дозволува граѓанските организации:

- Да ја зголемат финансиската независност и одржливоста;
- Да ја зголемат самоопределеноста;
- Да бидат подобро разбрани од банките и инвеститорите;
- Да ги задржат квалитетните кадри.

I.1-1 Клучни термини

Во воведниот дел се дадени одредени позначајни дефиниции. Покрај нив, некои од термините што се употребувани во овој дел се дадени тука.

Терминот дејност е во широка употреба и многузначен. До скоро многу популарни атрибути кои одеа со него беа стопански и нестопански дејности. Ќе го сретнете и како банкарска, библиотечна и со други атрибути.

Добивка (профит) е термин кој има повеќе дефиниции, зависно од околностите во кои се користи и начинот на утврдувањето.

---

⁶ ЗАКОН ЗА ЗДРУЖЕНИЈА И ФОНДАЦИИ Службен весник на РМ, бр. 52 од 16.04.2010 година

Во економијата како наука и политичката економија има значење на економска и нормална добивка.

Економска добивка – е разлика меѓу приходите и расходите на инвеститорот намалена за опортунитетните трошоци, односно можноста да се оствари добивка со вложување во друга економска активност. Максимална е во услови на монопол, а практично нула во идеална конкуренција.

Нормална добивка – се остварува ако економската добивка е нула, односно сите дејности се изедначени во можноста за остварување добивки. Таа се остварува во услови на идеална конкуренција.

Владите влијаат на добивките преку овозможување поголема конкуренција, или директно со стимулирање одредени дејности или нивно регулирање, на пример кај природните монополи.

Слика I-1: Дефиниции на добивка

Сметководствени добивки можат да се пресметуваат на повеќе нивоа во хиерархијата на приходите и трошоците, па ќе ги сретнете како:

- Бруто-добивка како разлика на приходи од продажба и цената на чинење на продадените производи и услуги;
- ЕБИТ (ЕБИТ) или оперативна добивка каде бруто-добивката е намалена за сите други оперативни трошоци, но без каматите и даноците;
- Добивка пред оданочување каде од приходите се одбиени сите трошоци во годината, освен данокот на добивката;

- Добивка по оданочување или нето-добивка која е конечен остаток и на располагање на ентитетот преку задржаните добивки.

Во граѓанскиот сектор постепено се профилираат поимите општествен профит и општествен деловен потфат.

Општествен профит – економски профит намален за штетите нанесени на заедницата (еколошки ризици, ризици по сигурноста) и дополнителната корист за заедницата (нови работни места, подобрување на благосостојбата).

Општествен деловен потфат - воден од непрофитни организации со двојна цел на генерирање приход и добивка со продажба на производи и услуги на пазарот и создавање социјални, еколошки или културни вредности.

Терминот непрофитен, чест синоним на граѓанскиот сектор, е критикуван дека е негативен, дека укажува на тоа дека граѓанските организации не додаваат вредност во заедницата. Наспроти него, социјалниот профит е мерлив и кога можеби не е финансиски.

I.1-2 Трговски друштва (ТД) и Здруженија и фондации (ЗФ) – сличности и разлики во работењето и одговорноста

Суштинската разлика меѓу ТД и ЗФ е во целта на нивното основање. Додека ТД се основаат со единствена цел да остварат добивка, ЗФ се основаат за остварување на нивните цели, дејности и заштита на права, интереси и уверувања на членовите во согласност со Уставот и закон со непрофитна цел, односно;

- Не можат да имаат за цел остварување добивка;
- Дејности од кои се остварува добивка можат да вршат само доколку се поврзани со статутарните цели;
- Добивката мора да се употреби за остварување на целите и не може да се распределува на основачите, членовите и вработените.

Но, во самото основање и функционирање меѓу нив има и одредени сличности - и едните и другите се правни лица, остваруваат приходи, трошат, моќни се со статусни промени, можат да престанат да постојат, имаат органи на управување и раководење. Од аспект на финансиското работење и едните и другите:

- Трансакциите ги вршат во име на правно лице;
- Генерираат приход;
- Трошат добра и услуги;
- Растот им е поврзан со остаток на приходите над расходите.

≡ Основање

Основна разлика е што ТД при основањето имаат дефинирана сопственост, додека ЗФ немаат дефинирана сопственост. Покрај тоа:

Сличности	Разлики
<ul style="list-style-type: none"> – Можат да бидат основани од домашни и од странски правни и физички лица кои не мораат да бидат деловно способни; – Мораат да донесат акт за основање; – Статус на правно лице стекнуваат со упис во регистарот; – Имаат деловно способни физички лица овластени за застапување.	<ul style="list-style-type: none"> – Здружение основаат најмалку 5 основачи, од кои тројца домашни. ТД и фондации можат од еден основач; – За ЗФ статутот е задолжителен, а одредени ТД можат и да немаат статут во кој случај се применуваат решенијата од ЗТД.

Основачките влогови ка ТД се движат од 0 кај трговците поединци, преку 5.000 евра за друштва со ограничена одговорност до 50.000 евра за акционерски друштва.

Здруженијата се основаат без почетен влог, додека за фондацииите почетната имотна маса изнесува најмалку 10.000 евра.

≡ Остварување и располагање со средствата

Основна разлика е во карактерот на трансакциите – кај ТД доминираат трансакциите на размена, додека кај ЗФ трансакциите не мораат да бидат трансакции на размена.

Инаку и едните и другите склучуваат договори, трошат добра и услуги и можат да користат буџетски средства и грантови.

Кај обете категории постојат одредени ограничувања во располагањето со средствата, но тие се далеку поголеми кај ЗФ:

ТД	ЗФ
<ul style="list-style-type: none"> – Забрана за користење исклучиво за незаконити активности; – За големи зделки (над 20 % од имотот) посебни пропишани квалификувани мнозинства во одлучувањето; – Дозволени исплати од добивките на основачите во вид на дивиденди и на вработените во вид на зголемена плата; – Зделките со членови на органи на управување и раководење со посебни постапки како зделки со заинтересирана страна.	<ul style="list-style-type: none"> – Ограничување на употребата исклучиво за целите; – Дозволени се исплати само во вид на надомест на трошоци и време на членовите и плата на вработените; – Зделки со членови на органите на управување се сметаат за судир на интереси и генерално не се дозволени.

Сепак, постои сличност во барањата во смисла дека интересите на правното лице треба да бидат над личните интереси на физичките лица поврзани со нив.

≡ Привлекување и задржување вработени

И за ТД и за ЗФ вработените се основниот двигател на нивниот напредок и раст. Разликите се пред сè во:

ТД	ЗФ
<ul style="list-style-type: none"> – Бараат персонал со соодветно искуство на позицијата, со спремност да ги мотивираат потенцијалните кандидатите низ разни форми; – Кариерата и платата се основни мотиви кај вработените; – Инсистираат на професионален развој.	<ul style="list-style-type: none"> – Обично имаат обврски кон членството кога се решаваат за вработување; – Се очекуваат други мотиви од вработените, а не само платата; – Често ја игнорираат потребата од професионален развој.

Во услови на дејност насочена кон остварување добивка, ЗФ мораат да внимаваат изборот на нивните вработени да биде поблиску до оној на ТД, но и вработените да ги разбираат примарните цели на ЗФ преку идентификација на следните карактеристики кај потенцијалните вработени:

- Мотивација и интерес;
- Флексибилност и приспособливост;
- Релевантност на работното искуство;
- Познавање на организацијата и целите;
- Претходно искуство во непрофитен сектор.

≡ Статусни промени и престанок

Нема значајни разлики во видовите статусни промени (присоединување, спојување и поделба), ниту во начините на престанок (ликвидација и стечај).

Разликата е во можните причини за престанок и намената на преостанатите средства по престанокот.

ЗФ може да престане и заради:

- поминато двојно повеќе време од времето предвидено за одржување седница на највисокиот орган утврден со статутот, а таа не е одржана;
- ако во две последователни години не е поднесена завршна сметка во согласност со закон;
- забрана за работа од надлежен суд.

Преостанатите средства по престанокот се распределуваат согласно одредбите во статутот. Ако со статутот не е определен, примателот на средствата што остануваат по подмирување на обврските, тие средства се пренесуваат на општината, општините во градот Скопје и градот Скопје на чие подрачје има седиште организацијата.

Кај ТД остатокот на средства по престанокот се распределува на сопствениците сразмерно на нивното учество во основната главнина.

≡ Органи

Аналогија кај органите на управување кај ТД и ЗФ постои. Сепак темелна разлика е кој е носител на гласачките права. Кај ТД тоа се сопствениците и иако кај фондацијата основачот може да задржи суштински гласачки права, сепак кај ЗФ тоа право не е поврзано со сопственоста.

	ТД	ЗФ
Право на глас	Сопственици	Членови, основачи кај фондација
Највисок орган	Собрание на акционерите, Собир на содружниците	Собрание, Одбор на фондацијата
Управување	Одбор на директорите, надзорен одбор, контролори	Други органи со статут (управен одбор, надзорен одбор)
Раководење	Управители, извршни директори	Застапник на здружението, Директор на фондацијата

≡ Одговорност за обврските

Генерално, правните лица одговараат за обврските со целиот свој имот.

Кај ТД исклучок се трговецот поединец, јавното трговско друштво и командитното друштво со и без акции каде основачот, односно комплементарите одговараат со сиот свој имот. Кај ЗФ нема такви исклучоци.

Предвидена е и лична одговорност на физичките лица членови на органите на ЗФ, и тоа во случај кога:

- имаат обврски кон организацијата;
- злоупотребиле средства на организацијата;
- ја употребиле организацијата за постигање цели кои се за нив забранети;
- ја злоупотребиле организацијата за да ги оштетат доверителите.

Слични одредби се предвидени и во ЗТД:

- го злоупотребиле друштвото како правно лице за да постигнат цели што за нив како поединци, се забранети;
- го злоупотребиле друштвото како правно лице за да им нанесат штета на своите доверители;
- спротивно на законот, располагале со имотот на друштвото како со свој сопствен имот; или
- во своја корист или во корист на кое било друго лице го намалиле имотот на друштвото, а знаеле или морале да знаат дека друштвото не е способно да ги изврши своите обврски спрема третите лица.

≡ Одговорност за штета нанесена на ТД или ЗФ

Кај ТД значаен дел од законските одредби се однесуваат на можност за барање штета од членовите на органите на управување во околности кога тие не постапувале со внимание на добар трговец. Покрај тоа, предвидени се решенија во врска со забрана на конкуренција и судир на интереси кај содружниците и органите на раководење.

Кај ЗФ решението е поедноставно, заштитата е далеку помала и се сведува на одговорност на штета кај членовите на органите на организациите и нивните застапници ако штетата е предизвикана со грубо невнимание или со намера да се предизвика штета. Членовите можат да се заштитат со издвојување на своето мислење на записник или ако не учествувале во одлучувањето за конкретното прашање кое предизвикало штета. Барањето за штета не можат да го поднесат членовите поединечно туку го поднесува орган определен со статут или ако таков нема највисокиот орган на ЗФ.

≡ Кривична одговорност

Кривичниот законик не прави разлика меѓу ТД и ЗФ и се однесува на сите правни лица и членовите на нивните органи.

Парична казна или затвор од три месеци до година е предвидена за оштетување туѓи права со намалување или спречување исплата на најмалку еден доверител:

- Доколку лицето е виновно за намалување на имотот;
- Ако признало невистинито побарување;
- Ако состави лажен договор;
- Друго дејствие со кое привидно или вистински ќе ја загрози имотната состојба.

Казна затвор од три месеци до три години е предвидена за предизвикување стечај со:

- Неразумно трошење и отуѓување средства по несразмерно ниска цена;
- Прекумерно задолжување и преземање обврски;
- Договори со лица неспособни за плаќање;
- Пропуштање наплата;
- Други повреди во водење на работите.

За оштетување или повластување на доверители се предвидени најстроги санкции, и тоа:

- Парична казна или затвор до три години за ставање на некој доверител во поповолна положба со оштетување на другите;
- Казна затвор од шест месеци до пет години ако со намера да ги изигра или оштети доверителите ќе признае невистинито побарување, ќе состави лажен договор или ќе преземе некое друго измамничко дејствие;
- Предвидена е од една до десет години казна ако штетата е од големи размери или ако предизвикала стечај.

I.1-3 Сектори во кои граѓанскиот сектор најчесто извршува дејност

Општествените деловни потфати на граѓанските организации се најчесто насочени кон следните сектори според номенклатурата на дејности:

- Образование;
- Дејности на здравствена и социјална заштита;
- Уметност, забава и рекреација;
- Други услужни дејности.

Во образованието општествените деловни потфати се присутни од забавишта до истражувачки центри. Главни предности на ваквата дејност во секторот се:

- Повисоки вложувања по ученик во однос на профитните, па и јавните образовни институции;
- Повисок процент на успех;
- Иновативност (игри во образованието, поддршка за учество во реални бизнис-активности, кулинарство).

Во здравството и во социјалната заштита како предности се истакнуваат:

- Ги вклучуваат пациентите и корисниците во дизајнирање на услугите;
- Подобри резултати за пониска цена;
- Флексибилни и небирократски;
- Разбирање на потребите на пациентите и услугите;
- Поголема мотивираност и посветеност на вработените;
- Проактивен пристап.

Слични се предностите и во сите други сектори каде ваквите општествени претпријатија сè почесто се основаат -нформатичкиот сектор со програмите со отворен код, правните услуги на луѓето кои не можат да си ги дозволат професионалните адвокати, до екологијата со заштеди на енергија и почиста околина. Има сè помалку сектори во кои вакви ентитети не се формирани, и тоа не само во развиени земји, туку и во третиот свет.

Секако дека не е сè лесно во деловниот потфат. Потребна е експертиза од широк спектар на области, особено административни за да се успее. Во прилог 2 на овој прирачник е даден список на 65 закони во Република Македонија без подзаконските акти, кои се поврзани со вршењето дејност и повеќе или помалку се однесуваат на секоја дејност. Специфични дејности се регулирани со дополнителни прописи. Но нивниот број расте и веќе тоа е светско движење. На гугл „social enterprise“ веќе има 240 милиони погодоци. За споредба, „dividend“ има 37 милиони.

Основната предност на ваквите ентитети со својата профитно-непрофитна цел е дека можат да се финансираат од различни приходи како цена на услугите кои ги даваат, од државна помош и од локално и меѓународно прибирање фондови.

II Активности при вршење дејност

Вршењето дејност ве става во ситуација да размислувате за сите законски барања кои треба да ги исполните за да не бидете казнети или да не ви забранат да вршите дејност.

Значаен дел се евиденцијата на настанатите, архивски, даночните и другите административни барања. Покрај нив ви треба и информативен систем за раководството со цел да ги следите трансакциите во дејноста и нивниот ефект врз добивката од дејноста.

Најголемиот дел од законските одредби не прават разлика дали се работи за ТД или ЗФ и го користат терминот правно лице. Сепак вршењето дејност води кон потреба од почитување на законските барања која не би постоела без деловната активност.

II.1 Плаќање и наплата

≡ Плаќање во земјата

Една од првите работи со кои се сретнете кај правно лице е трансакциската сметка која е отворена уште при неговото основање. Таа претставува единствен и неповторлив нумерички податок кој служи за идентификација на учесникот во платниот промет, а преку која истиот врши плаќања. Истата се отвора кај носителите на платниот промет, односно банките кои добиле согласност за вршење платен промет. Вакви сметки можете да имате повеќе според законот и во една банка, но вообичаено во една банка ќе отворите една трансакциска сметка и нејзини потсметки.

Секој носител на платен промет има водечки број кој ги претставува првите три цифри⁷ од трансакциската сметка.

Носителот на сметка е должен за настанатите статусни и други промени писмено да ги известат носителите на платниот промет кај кои има трансакциска сметка најдоцна во рок од 3 дена од денот на донесувањето на одлука за статусните и други промени.

За вршење на платниот промет се користат платни инструменти⁸ пропишани од министерот за финансии. Примери на истите се дадени во прилогот за платен промет.

За да платите, треба да имате покритие на трансакциската сметка под што се подразбира состојбата на трансакциската сметка од претходниот ден зголемена за приливот на средства во текот на денот и за средствата одобрени врз основа на договор со банката за дозволеното негативна салдо на сметката, намалено за плаќањата во текот на денот до моментот на утврдување на покритието.

За плаќање во готово е дозволено е подигање од сметките и држење во благајната пари во готово во висина на благајничкиот максимум која ја утврдува учесникот во платниот промет со посебен акт.

Учесникот во платниот промет - правно лице е должен сите парични средства од дневниот пазар примени во готово по која и да било основа да ги уплати најдоцна наредниот работен ден на својата трансакциска сметка.

Плаќањето производи и услуги во готово од страна на правни лица не може поединечно да биде повеќе од 6.000 денари.

---

⁷http://www.nbrm.mk/WBStorage/Files/Platni%20sistemi_LIstanadodelenivodeckibroevinabankitevoMakedonija1_1200.docx

⁸http://www.finance.gov.mk/files/u11/upatstvo_za_platni_instrumenti.pdf

Законот за платен промет предвидува и микроплаќања со поедноставени барања за посредниците, кои полека заживуваат и кај нас преку плаќања со мобилни телефони и бесконтактни картички. Онлајн-наплатата за секоја дејност станува сè подостапна за широк круг на даватели на услуги на интернет.

Во Република Македонија се користат системите КИБС за клириншки мали плаќања до еден милион денари и МИПС кај централната банка за големи и итни плаќања.

Плаќањата преку КИБС се вршат еднаш на крајот на денот кога сите банки ги доставуваат своите налози за плаќање. На крајот од денот се врши пресметка на сите приливи и одливи, одделно за секоја банка и така се утврдуваат односите на долгување и побарување меѓу банките како носители на платниот промет.

МИПС е порамнување во реално време и се извршува ако банката носител на платен промет има доволно пари на својата сметка во Народна банка. Овој систем може да се користи и за помали плаќања со повеќекратно повисока провизија за услугата отколку преку клириншкиот систем.

Повеќето носители на платен промет овозможуваат и прием на налози за плаќање преку електронски пат од компјутер, а се почесто и преку смартфоните.

Кај нас во широка употреба е и плаќањето со пресметка, пред сè заради намалената ликвидност. Тоа претставува меѓусебно подмирување на паричните обврски и побарувања помеѓу учесниците во платниот промет со компензација, асигнација, цесија, преземање долг и други облици на меѓусебно подмирување на обврски и побарувања, ситуации кога реално не се врши плаќање со пари.

Ризик на глоба во износ од 4.000 евра во денарска противвредност постои за учесникот во платен промет - правно лице ако:

- не го извести писмено носителот на платниот промет кај кого има трансакциска сметка за настанати статусни и други промени;
- не ги уплати најдоцна наредниот работен ден на своја трансакциска сметка примените парични средства во готово по која било основа;
- има блокирана трансакциска сметка, а врши плаќање со пресметка (одложувано повеќе пати, сега во примена од 01.01.2014 г.).

Покрај глобата за првиот и третиот прекршок, ќе му се изрече и прекршочна санкција привремена забрана за вршење дејност во траење од шест месеци до пет години.

Глоба во износ од 2.000 евра во денарска противвредност е предвидена за одговорното лице кај учесникот во платен промет - правно лице, како и забрана за вршење професија, дејност или должност во траење од една година до пет години.

Со посебен закон за регистрирање готовински плаќања е регулирана наплатата во готово. Според него, оние кои вршат промет на добра и промет на услуги за кој плаќањето не се извршува по банкарски пат (готовински плаќања), должни се да воведат и користат одобрен фискален систем на опрема за регистрирање готовински плаќања и задолжително да издаваат сметка за извршениот промет, односно услугата.

Обврската да се воведат и користат одобрен фискален систем на опрема за регистрирање готовински плаќања, не се однесува на:

- Лицата кои данокот од доход го плаќаат паушално, освен таксистите;
- Лицата кои не се трговци за прометот на непреработено и сопствено земјоделско производство што го вршат на тезги на пазари, како и надвор од пазарите;

- Физичките лица кои издаваат под закуп станбен или деловен простор;
- Објектите што се наоѓаат во населени места со број на жители под 300 луѓе, со исклучок на туристички места ;
- Уличната продажба на весници и списанија;
- Уличната продажба на лозовите; и
- Континуираниот промет, за кои издаваат сметки и за кои се предвидени последователни плаќања (испорака на струја, вода, телефонски услуги, греење и ладење и друго).

За непочитувањето на овој закон, предвидените глоби се од 4 до 5 илјади евра за правното лице со забрана за дејност од 6 месеци до година, од 800 до 1.000 евра за одговорното лице со можност за забрана за професија или должност од една до три години, ако:

- не воведи и користи одобрен фискален систем на опрема за регистрирање готовински плаќања;
- не издава фискална сметка за извршениот промет на добра, односно на услуга;
- не набави одобрен фискален систем на опрема за регистрирање готовинските плаќања;
- ако издаде сметка која не ги содржи пропишаните елементи;
- не постави на видно место соопштение за обврската на купувачот на добра, односно на корисникот на услуга да бара фискална сметка;
- не го чува контролниот траг од фискалната сметка во објектот;
- не води книга за дневни финансиски извештаи;
- не издава парагон-блок за извршениот промет на добра, односно на услуги;
- не води итна сметководствена книга за извршениот промет на добра, односно на услуги;
- не закупи и не регистрира резервна фискална апаратура;
- не ги чува и одржува во исправна состојба фискалните апарати.

Од погоренаведените примери за глоба јасно е дека евиденциските функции се со иста тежина на прекршок како и непостапувањето по барањата на истиот.

≡ Плаќање во странство⁹

За да наплатите износ од странство, неопходно е да му обезбедите на оној што плаќа:

- Целосен назив и адреса на правното лице;
- ИБАН број за Вашата девизна сметка;
- Податоци за банката.

Приливите во странски средства за плаќање можат да се насочат на девизна трансакциска сметка кај банките носители на девизен платен промет и нема ограничување колку време можат да бидат на оваа сметка. Секако можете и да ги продадете и да ги пренесете на денарска трансакциска сметка.

За плаќање во странство морате да имате покритие на девизна или на денарска сметка. Податоците кои треба да ги обезбедите се:

---

⁹http://www.nbrm.mk/WBStorage/Files/WebBuilder_upatstvoppsostranstvo_20_04_11.pdf

- Име и презиме и адреса на лицето, односно целосен назив и адреса на фирмата – краен корисник на плаќањето;
- ИБАН број и или број на сметката;
- Целосен назив и адреса на банката на корисникот и нејзин СФИВТ код (SWIFT CODE).

Не можете да купувате девизи со покрите во денари со цел да ги насочите на девизна сметка. Единствено можете да вршите плаќања.

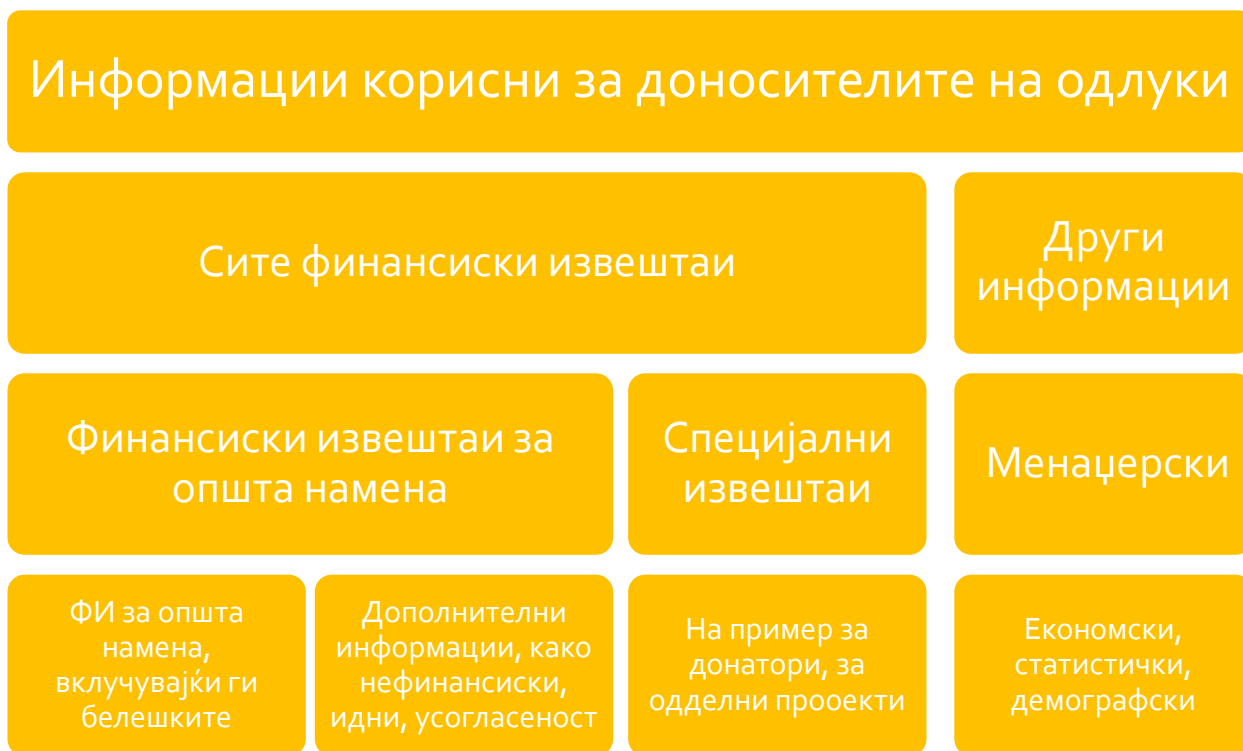
Банките вообичаено ќе го завршат најголемиот дел од административните работи.

Плаќањето во странство за услуги може да има даночна компонента на задржан данок. Повеќе ќе има кај данокот од добивка.

II.2 Сметководство

Сметководството го дефинираме како „систематско и сеопфатно евидентирање, класификација и сумирање во износ на пари, на трансакциите и настаните од финансиски карактер и објаснување или интерпретација на резултатите“.

Резултат на сметководството се финансиските извештаи, како што е дадено на следната слика.

Слика II – 1 Финансиски извештаи

Финансиските извештаи за општа намена, за потребите на донаторите и инвеститорите секако се разликуваат од оние за потребите на донесување дневни деловни одлуки од страна на раководството.

II.2-1 Сметководствени основи – готовинска, настанатост и модифицирани

Сметководствените основи претставуваат методи за примена на фундаментални сметководствени концепти во финансиското известување.

Вообичаени сметководствени основи се:

1. Готовинска основа;
2. Врз основа на настанатост;
3. Модификации на настанатост.

Готовинската основа ги признава приходите кога готовината е примена и трошоците кога готовината е платена. Ваквата основа сè поретко е во примена.

Настанатоста како основа бара евидентирање на трансакциите кога ќе се случат, односно кога е можно трошоците и приходите да се измерат и кога стануваат расположливи, односно семногу веројатни.

Модифицираните основи се комбинација на настанатост и готовинска основа.

Кај нас се во примена сите три основи.

Кај јавниот сектор согласно член 18 од Законот за сметководството за буџетите и буџетските корисници¹⁰ во примена е готовинска основа според која:

(1) Признавањето на приходите и другите приливи, расходите и другите одливи содржани во главната книга на буџетите и на буџетските корисници се спроведува според сметководствено начело на парично искажување;

(2) Сметководственото начело на парично искажување од ставот 1 на овој член значи приходите и другите приливи да се признаат во пресметковниот период во кој настанале, според критериумот на мерливост и расположливост. Приходите и другите приливи се мерливи кога е можно да се искажат вредносно. Приходите и другите приливи се расположливи кога се остварени во пресметковниот период.

Модифицираната основа е во примена во непрофитниот сектор.

Според член 13 од Законот за сметководството за непрофитните организации¹¹ се признаваат според сметководствено начело на модифицирано настанување на деловните промени, односно трансакции што според овој закон значи приходите да се признаат кога се остварени во пресметковниот период или во рок од 30 дена по истекот на пресметковниот период, под услов приходите да се однесуваат на пресметковниот период и служат за покривање на обврските од тој пресметковен период, односно расходите да се признаваат во пресметковниот период во којшто настанале или во рок од 30 дена по истекот на пресметковниот период, под услов обврската за плаќање да настанала во тој пресметковен период.

За трговските друштва, според Законот за трговските друштва, во примена се МСФИ според кои основни препоставки се:

1. Пресметковна основа - ефектите на трансакциите и другите настани се признаваат кога ќе настанат (а не кога ќе се примат или платат пари или парични еквиваленти) и тие се евидентираат во сметководствената евиденција и се вклучуваат во финансиските извештаи во периодите за кои се однесуваат;

---

¹⁰Сл. весник на РМ бр. 61/02, 98/02 и 81/05

¹¹Сл. весник на Р. Македонија бр. 24/03 од 04.04.2003 година

2. Континуитет - ентитетот како континуитет ќе продолжи да работи во догледна иднина. Според тоа, се претпоставува дека ентитетот нема намера ниту потреба да го ликвидира или материјално да го ограничи обемот на своето работење.

Предностите на пресметковната основа над останатите се дополнителните информации кои дава пред сè обврски и побарувања кои се резултат на минати настани, а ќе значат одливи односно приливи на пари во иднина, како и признавање на приходите и расходите во периодот во кој настанале, а не кога ќе настане паричната трансакција.

Дури и јавниот сектор насекаде во светот сè повеќе ги прифаќа и имплементира претпоставките на пресметковна основа, односно настанатост како основа за евидентирање на трансакциите.

II.2-2 Дефинирање и признавање на елементите на финансиски извештаи според ЗТД

Финансиските извештаи ги отсликуваат финансиските ефекти на трансакциите и другите настани, групирајќи ги во пошироки класи во согласност со нивните економски карактеристики. Овие пошироки класи се именуваат како елементи на финансиските извештаи. Елементите кои непосредно се поврзани со мерењето на финансиската состојба во билансот на состојба се средствата, обврските и капиталот. Елементите кои се непосредно поврзани со мерењето на резултатот во билансот на успех се приходите и расходите.

Презентирањето на овие елементи во билансот на состојба и билансот на успех вклучува процес на поткласификација. На пример, средствата и обврските може да бидат класифицирани според нивната природа или функција во деловните активности на ентитетот, со цел да се прикажат информациите на начин кој е најмногу полезен за корисниците во донесувањето економски одлуки.

≡ Финансиска состојба

Финансиската состојба се презентира во билансот на состојба.

Елементите кои се директно поврзани со мерењето на финансиската состојба се средствата, обврските и капиталот. Овие елементи се дефинираат како што следува :

(а) Средство е ресурс контролиран од страна на ентитетот како резултат на минати настани од кој се очекува прилив на идна економска корист за ентитетот;

(б) Обврска е сегашна облигација на ентитетот која произлегува од минати настани, чиешто подмирување се очекува да резултира со одлив на ресурси на ентитетот кои содржат економска корист;

(в) Капиталот е остатокот на учеството во средствата на ентитетот по одземањето на сите негови обврски.

Од дефиницијата произлегува и основната сметководствена равенка:

СРЕДСТВА = ОБВРСКИ + СОПСТВЕН КАПИТАЛ,

односно

СОПСТВЕН КАПИТАЛ = СРЕДСТВА – ОБВРСКИ.

Идната економска корист која е вградена во средството може да се слее во ентитетот на различни начини. Како на пример, средството може да биде:

(а) Користено самостојно или во комбинација со други средства во производството на добра и услуги кои се продаваат од страна на ентитетот;

(б) Може да се размени за други средства;

(в) Може да се искористи за подмирување обврска;

(г) Може да се распредели на сопствениците на ентитетот.

Подмирувањето на сегашна обврска вообичаено вклучува отстапување ресурси кои во себе имаат вградено економска корист, од страна на ентитетот со цел да се задоволат барањата на другата страна. Подмирувањето на сегашната обврска може да се направи на повеќе начини, како на пример со:

(а) Плаќање во готово;

(б) Пренесување други средства;

(в) Давање услуги;

(г) Замена на таа обврска со друга обврска;

(д) Конверзија на обврската во фондови.

Иако фондовите се дефинирани како остаток, тие може да се групираат во поткласи во билансот на состојба. Така на пример фондовите на извори на средства на активностите кои не се дејност може да се прикажат одвоено. Ваквите класификации може да бидат релевантни за донесувањето економски одлуки од страна на корисниците на финансиските извештаи во случајот кога покажуваат правни или други ограничувања во способноста на ентитетот да ги дистрибуира или на друг начин да ги користи неговите фондови.

≡ Резултат

Резултатот се искажува во билансот на успех.

Елементите на приходите и расходите се дефинираат како што следува:

(а) Приходите претставуваат зголемување на економската корист во текот на сметководствениот период во вид на приливи или зголемување на средствата, или пак намалување на обврските што резултира со зголемувања на главнината, освен оние кои се однесуваат директно во фондовите;

(б) Расходите претставуваат намалувања на економската корист во текот на сметководствениот период во вид на одливи или намалувања на средствата, или создавање обврски кои резултираат со намалувања на фондовите, освен оние кои се однесуваат на директно намалување на фондовите.

Дефиницијата на приходите ги содржи и приходите и добивките. Приходите произлегуваат во рамките на редовните активности на ентитетот и се именуваат со различни називи, вклучувајќи приходи од продажба, надоместоци, камати, дивиденди, тантиеми и наемнини. Добивките ги вклучуваат, на пример, оние ставки кои произлегуваат од отуѓувањето на нетековните средства. Дефиницијата на приходите исто така ги вклучува нереализираните добивки, како на пример оние кои произлегуваат од повторното вреднување на хартиите од вредност со кои се тргува на пазарот на хартии од вредност и оние кои произлегуваат од зголемување на сметководствената вредност на долгорочните средства.

Дефиницијата на расходите ги вклучува и загубите, како и оние расходите кои се јавуваат како резултат на редовните активности на ентитетот. Расходите кои се јавуваат како резултат на редовното работење ги вклучуваат, на пример, трошоците на продажба, плати и амортизација. Тие вообичаено се јавуваат како одлив или намалување на средствата, како што се парите и паричните еквиваленти, залихите и недвижностите, постројките и опремата.

≡ Признавање на елементите на финансиските извештаи

Ставка којашто ја исполнува дефиницијата на елемент треба да биде признаена доколку:

(а) е веројатно дека цела идна економска корист поврзана со ставката ќе претставува прилив или одлив за ентитетот; и

(б) ставката има набавна вредност или друга вредност која може веродостојно да се измери.

Ставките кои ги задоволуваат критериумите на признавање треба да се признаат во билансот на состојба и во билансот на успех. Непризнавањето на овие ставки не може да се поправи со обелоденување на сметководствените политики кои се користат, ниту пак со белешките и другите објаснувачки материјали.

Меѓусебната поврзаност на елементите значи дека дадена ставка која ги исполнува дефинициите и критериумите за признавање за одреден елемент, на пример средства, автоматски бара признавање на друг елемент, на пример приход или обврска.

Концептот на веројатност се користи кај критериумите за признавање со цел да се укаже на степенот на несигурност дека идната економска корист поврзана со таа ставка ќе се влее или одлее од ентитетот. Овој концепт ја обележува несигурноста која ја карактеризира опкружувањето во кое работи ентитетот. Процената на степенот на несигурност која е поврзана со текот на идната економска корист се прави врз основа на расположливите докази во моментот на изготвување на финансиските извештаи.

Втор критериум за признавање одредена ставка е дека таа поседува одредена набавна вредност или друга вредност која може веродостојно да се измери. Во многу случаи, набавната вредност или друга вредност мора да се процени, поради што користењето разумни процени е суштествен дел во подготовката на финансиските извештаи и не ја намалува нивната веродостојност. Меѓутоа кога не може да се направи разумна проценка, ставката не се признава во билансот на состојба или во билансот на успех.

Средството се признава во билансот на состојба кога е веројатно дека идна економска корист ќе се влее во ентитетот и кога тоа има набавна вредност или друга вредност која може да се измери веродостојно. Средството не се признава во билансот на состојба кога е направен издаток за кој се смета дека не е веројатно дека ќе резултира со прилив на економска корист за ентитетот по тековниот сметководствен период. Наместо тоа, ваквата трансакција резултира со признавање трошок во билансот на успех.

Приходите се признаваат во билансот на успех кога ќе настане зголемување на идна економска корист поврзана со зголемување средство или намалување обврска и истите може веродостојно да се измерат.

Расходите се признаваат во билансот на успех кога настанува намалување на идната економска корист како резултат на намалување на средствата или зголемување на обврските и истото може да се измери веродостојно. Ова значи дека признавањето на расходот се јавува паралелно со признавањето на зголемување на обврските или намалување на средствата.

≡ Методи на мерење на елементите на ФИ

Одреден број различни основи за мерење се користат со различен степен и во различни комбинации во финансиските извештаи. Тие ги вклучуваат следните:

(а) Историска набавна вредност. Средствата се евидентираат според износот на парите или паричните еквиваленти кои се платени или според објективната вредност на дадениот надомест за

нивно стекнување во времето на нивната набавка. Обврските се евидентираат според износот на примените приливи во замена за обврската или во некои околности (како на пример даноците на добивка) според износот на пари или парични еквиваленти кои се очекува да бидат платени за да се подмири обврската во нормалниот тек на работењето;

(б) Тековни трошоци. Средствата се евидентираат според износот на парите или паричните еквиваленти кои би требало да се платат доколку тековно би било стекнато исто или еквивалентно средство. Обврските се евидентираат според недисконтиран износ на пари или парични еквиваленти кои би биле потребни за тековно подмирување на обврската;

(в) Реализациска вредност (вредност при подмирување). Средствата се евидентираат според износот на пари или парични еквиваленти кои можат тековно да се добијат со продажба на средство по пат на уредно отуѓување. Обврските се евидентираат според нивната вредност при подмирување, односно според недисконтирани износи на пари или парични еквиваленти кои се очекува да се платат со цел да се подмири обврската во нормалните деловни активности;

(г) Сегашна вредност. Средствата се евидентираат според сегашната дисконтирана вредност на идните нето парични приливи кои се очекуваат од средството во рамките на нормалното работење. Обврските се евидентираат според сегашната дисконтирана вредност на идните нето парични одливи кои се очекува да бидат потребни за подмирување на обврската во рамките на нормалното работење

МСФИ дозволуваат различно мерење на исти елементи во ФИ.

Така, МСС 16 по признавање ставка на недвижности, постројки и опрема по набавна вредност, дозволува таа понатака да се мери според трошочен модел, односно да се признава според набавната вредност намалена за депрецијација или по модел на ревалоризација кој претставува мерење по објективна (пазарна) вредност намалена за депрецијација. Разликите, особено кај недвижностите, можат да бидат значајни.

Истата можност е дадена и во МСС 38 - нематеријални средства.

Според МСС 39, класификацијата на финансиски инструмент како расположив за продажба или според објективна вредност дозволува алтернативен третман на мерењето на ставките.

Финансиската анализа треба да ги земе предвид влијанијата на различните мерења кај различни ентитети при споредбата.

≡ Сметководствени политики – поим и влијание на финансиските извештаи

Сметководствени политики се специфични принципи, основи, конвенции, правила и практики кои ги применува ентитетот при подготвување и презентирање на финансиските извештаи.

Кога некој МСФИ посебно се применува на трансакција, друг настан или услов, треба да се утврди сметководствена политика или политики кои се применети на таа ставка со примена на тој МСФИ.

Во отсуство на МСФИ кој посебно се применува на трансакција, друг настан или услов, раководството треба да ги користи своите расудувања во развојот и примената на сметководствена политика која резултира со информација која е:

- (а) Релевантна за економските потреби на корисниците во донесувањето на нивните одлуки;
- (б) Веродостојна, во тоа финансиските извештаи да:

- ја претстават веродостојно финансиската состојба, финансиската успешност и паричните текови на ентитетот;
- ја одразуваат економската суштина на трансакциите, другите настани и услови, а не само правната форма;
- се неутрални, односно без пристрасност;
- се внимателни;
- се комплетни од сите материјални аспекти.

Алтернативите дозволени со МСФИ дадени како примери во претходното поглавје укажуваат на можноста исти средства да имаат значајно различна вредност во зависност од избраната метода на мерење со сметководствените политики.

Тоа значи и дека финансиската анализа ќе покаже драстично различни вредности на одделни индикатори.

Токму поради тоа, МСС 8 - сметководствени политики, промени на сметководствени процени и грешки предвидува исцрпни обелоденувања поврзани со промени во сметководствените политики.

Промената на сметководствената политика има влијание на тековниот период или на кој било претходен период и би имала влијание на тој период, освен доколку е непрактично да се утврди износот на исправката, или доколку би можела да има влијание на идни периоди, ентитетот треба да ги обелодени:

- (а) Природата на промената на сметководствената политика;
- (б) Причините зошто примената на новата сметководствена политика обезбедува веродостојни и порелевантни информации;
- (в) За тековниот период и секој презентирани претходен период, до степенот до кој тоа е практично, износот на исправката;
- (г) За секоја линиска ставка на финансиските извештаи на која промената има влијание;
- (д) Во случај кога ентитетот го применува МСС 33 - заработувачка по акција, за основни и разведенети заработувачки по акции;
- (ѓ) Износот на исправката која се однесува на периоди кои му претходат на тој што е презентирани во финансиските извештаи до степен до кој тоа е практично;
- (е) Доколку ретроактивната примена е непрактична за одреден претходен период, или периоди пред оние кои се презентирани, околностите кои довеле до постоењето на тие услови и опис за тоа како и од кога била применувана промената на сметководствената политика.

Обелоденувањата на сметководствените политики и последиците од нивните измени се прават во белешките кон финансиските извештаи и финансиската анализа не треба да се отпочне без целосно сознание за овие прашања.

Затоа финансиските извештаи треба да се анализираат во нивната целокупност заедно со белешките кон финансиските извештаи и по стекнување целосно разбирање на сметководствените политики, нивните измени и значајните процени на раководството.

II.2-3 Закон за сметководство за непрофитните организации

Законот не е изменет од донесувањето во 2003 година, и покрај воведената можност за вршење дејност во овие организации.

Модифицираната основа остава можност од финансиските извештаи да се исклучат дел од приходите и расходите на периодот за кои извештаите се донесуваат и при мерењето се користи само историската цена на чинење. Покрај тоа, истиот предвидува ревалоризација на начин кој не е во согласност со Меѓународните стандарди за финансиско известување.

Сето тоа во услови на вршење дејност ги прави неспоредливи финансиските извештаи на ЗФ и ТД.

И овој закон предвидува сериозни глоби и мора да се почитува. Сепак за вистински информации за финансиската состојба и успешноста мора да се изготвуваат финансиски извештаи за раководството и на пресметковна основа.

Во додатокот 5 е даден пример на влијанието на финансиските извештаи на основата за признавање на приходите.

Овој закон предвидува и задолжителни помошни книги кои не мора да се водат ако непрофитните организации со директно расчленување на ставките во главната книга ги обезбедуваат потребните податоци:

- Книгата за благајната;
- Книгата за набавки;
- Книгата (пописот) на капиталниот имот;
- Книгата на влезните сметки (фактури);
- Книгата на излезните сметки (фактури).

Контниот план кој е пропишан врз основа на овој закон содржи сметки за приходи од вршење дејност.

II.2-4 Менаџерско сметководство и праг на рентабилноста

Менаџерското сметководство претставува процес на обезбедување информации за потребите на раководството и со обезбедување информации им помага е во процесот на деловното одлучување за што поефикасно и поефективно искористување на ресурсите на организацијата.

Во услови на извршување дејност, потребно е да се обезбедат информации за следните видови трошоци:

Варијабилни трошоци - трошоци кои се менуваат во вкупен износ директно и пропорционално зависно од промените во волуменот на производи и услуги (или ниво на активност);

Релативно фиксни трошоци - имаат и фиксен и варијабилен елемент, се менуваат со промената на нивото на активност;

Фиксни трошоци - не се менуваат со промената на нивото на активност, но имаат релевантен опсег на капацитет на кој се однесуваат. Зголемување на капацитетот бара нивно зголемување.

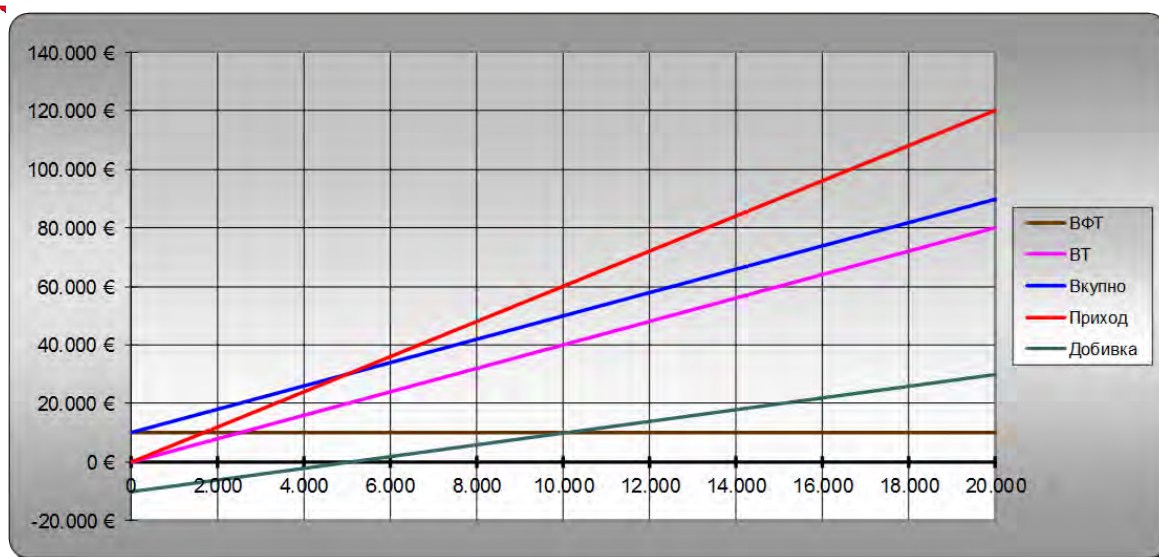
Илустрацијата на одделните видови трошоци е:

- Плати на директни работници, материјали вградени во производот за варијабилни трошоци;

- Трошоци на одржување на такси-возило кои се зголемуваат со изминатите километри, иако има трошоци на одржување и иако воопшто не се движи, како пример на релативно фиксни трошоци;
- Закуп, амортизација, греење како примери на фиксни трошоци.

Ваквата евиденција овозможува утврдување на еден од есенцијалните анализи за донесување одлука дали една деловна активност треба да отпочне, продолжи или да престане, а тоа е прагот на рентабилноста.

ПРАГ НА РЕНТАБИЛНОСТ

Праг на рентабилност посетители = 5.000

Праг на рентабилност евра= 30.000 €

Вкупни фиксни трошоци
Варијабилни трошоци
Продажна цена

ВФТ =	10.000 €
ВТ =	4 €
ПЦ =	6 €

Формули
 $ПР (посетители) = ВФТ / (ПЦ - ВТ)$
 $ПР = ПР (посетители) * ПЦ$

Прагот на рентабилност укажува кој обем на деловна активност е потребен за покривање на трошоците неопходни за нејзино извршување. Во нашиот пример е испланиран настан чии фиксни трошоци без ни еден посетител изнесуваат 10.000 евра. За секој посетител потребни се дополнителни 4 евра варијабилни трошоци за обезбедување на очекуваните услуги. Прашањето на кое одговара графиконот е колку посетители се потребни за да немаме загуба.

Секако, илустрацијата е максимално поедноставено и реалните активности ќе имаат многу посложени решенија.

II.3 Даноци и даночни евиденции

Законот за даночната постапка воведува дополнителни барања за водење книги и деловни евиденции, и тоа особено:

- трговски книги, сметководствени документи, записи и пописи, годишна сметка и финансиски извештаи, белешки за применети сметководствени политики и други документи во врска со организацијата;

- деловни писма и кореспонденции;
- сметки за книжење; и/ или
- други документи, доколку истите имаат значење за оданочување.

Покрај тоа, се бараат деловни книги и евиденции заради оданочување, доколку тие се регулирани со посебните даночни закони.

Законот ги регулира и општите начела за водење сметководство и евиденции, во согласност со прописите од областа на сметководството и на начин да може и стручно трето лице во соодветен рок да стекне преглед над работењето на даночниот обврзник и деловните дејствија за нивните настанување, развој и завршување.

Книжењата и другите евидентирања, и во електронска форма, треба да се извршат целосно, точно, навремено, веродостојно и уредно. Готовинскиот промет мора да се бележи континуирано по редослед на неговото настанување, секојдневно.

Книжењето и друго евидентирање, и во електронска форма, не смее да се менува на начин што првобитната содржина повеќе не може да се утврди. Не смее да се вршат измени од такво значење да е неизвесно дали тие се спроведени претходно или дополнително.

Управата за јавни приходи може да побара податоците да бидат обработени според нејзино побарување или меморираните податоци да ѝ бидат доставени на машински носач на податоци. Трошоците за тоа се на товар на даночниот обврзник.

Деловните книги и евиденции се чуваат во рок од 10 години. Другите документи и за дневниот готовински промет мора да се чуваат во рок од 5 години.

II.3-1 Закон за данок на додадена вредност (ЗДДВ)

≡ Даночен обврзник

Даночен обврзник е лице кое трајно или повремено самостојно врши стопанска дејност, независно од целите и резултатите од таа дејност.

Даночни обврзници за ДДВ можат да бидат правни и физички лица, како и здружувања на лица кои остваруваат приходи во рамките на нивната стопанска дејност.

≡ Регистрација

Даночните обврзници се регистрираат во рок од 15 дена од почетокот на вршењето на дејноста доколку:

- започнуваат со вршење дејност во текот на календарската година;
- доколку даночниот обврзник претходно вршел стопанска дејност ослободена од данок без право на одбивка на претходниот данок, а во текот на годината започнува да врши оданочлива дејност.

Задолжително се регистрираат за ДДВ даночните обврзници кои оствариле вкупен промет повисок од 2 милиони денари во претходната година или во текот на годината. Ако дејноста се вршела во еден дел од календарската година, прометот се проектира на цела година. На пример, ако се работело два месеци и остварен е промет од 400 илјади денари, тој на годишно ниво изнесува 2.400.000 денари (400 илјади / 2 месеци*12 за сведување на годишно ниво) и регистрацијата е задолжителна до 15 јануари следната година. Овој датум е и рок за доброволна регистрација за ДДВ.

Ако прометот се надмине во текот на годината, рокот е 15-ти во месецот кој следува по месецот кога е остварен прагот на прометот.

За целите на ДДВ немаат обврска да се регистрираат:

- даночните обврзници кои вршат промет ослободен од данок без право на одбивка на претходниот данок, без разлика на висината на таквиот промет;
- даночните обврзници кои остваруваат промет помал од 2.000.000 денари.

Ваквите даночни обврзници не долгуваат данок на додадена вредност за својот промет, немаат право да искажуваат одделно данок во фактурите и немаат право на одбивка на претходниот данок.

Доколку искажат одделно данок на додадена вредност во нивните фактури, го должат искажаниот данок и се должни да го платат во рок од пет работни дена по издавање на фактурата. Во исто време должни се да поднесат ДДВ-пријава за даночниот период во кој ја издале фактурата.

За да може да се изврши прекинување на регистрацијата за ДДВ, кумулативно, треба да бидат исполнети следните услови:

- даночниот обврзник да е регистриран за ДДВ задолжително или доброволно;
- да е истечен најмалку петгодишен период од регистрацијата за ДДВ;
- остварениот севкупен промет за последната календарска година да не изнесува повеќе од 2.000.000 денари; и
- даночниот обврзник да бара да се одјави од регистрацијата за ДДВ.

Со тоа при отпочнување дејност и регистрација за ДДВ, организацијата ќе остане регистрирана, без обзир што ја прекинала дејноста, освен ако таа не се прекине службено:

- кога во претходната календарска година даночниот обврзник поднесувал даночни пријави без искажување данок за извршен промет и без искажување претходен данок за одбивање;
- кога во двете претходни календарски години даночниот обврзник поднесувал даночни пријави без искажување данок за извршен промет, односно во истите периоди нема промет ослободен од данок со право на одбивка, ниту претходен данок кој произлегува од промет на инвестициски добра извршен кон даночниот обврзник или увезени од него.

≡ Даночна стапка

ДДВ се пресметува со примена на пропорционални даночни стапки, и тоа:

- Општа даночна стапка од 18 %; и
- Повластена даночна стапка од 5 %.

Добрата и услугите кои подлежат на оданочување со повластената даночна стапка се набројани во Одлуката за определување на добрата и услугите кои подлежат на повластена стапка на данокот на додадена вредност.

≡ Даночна пријава и плаќање на ДДВ

Даночна пријава се поднесува и данокот се плаќа 25 дена по истекот на даночниот период кој може да биде месечен, тримесечен (квартален) и годишен.

Даночните обврзници кои во одреден даночен период немаат извршено оданочлив промет исто така се должни да поднесат даночна пријава при што полињата се пополнуваат со 0.

≡ Евиденциски обврски

Даночниот обврзник е должен да води уредна и точна евиденција во поглед на основите на пресметувањето на данокот, особено на неговиот промет и претходниот данок кој може да го одбие, така што ќе се овозможи лесна проверка на евиденцијата.

Евиденцијата мора да содржи одделни податоци за даночната основа и данокот од:

- Прометот на даночниот обврзник;
- Прометот кој е извршен спрема даночниот обврзник;
- Увозот на даночниот обврзник;
- Исправките на даночната основа и на одбитоците на претходниот данок;
- Претходниот данок кој може да се одбие;
- Поделбата на претходните даноци;
- Висината на данокот кој треба да се плати;
- Даночниот обврзник е должен на крајот од календарската година да ги утврди и евидентира соодветните годишни износи.

≡ Фактура

Даночниот обврзник е должен на барање да издаде фактура за прометот извршен спрема други даночни обврзници. За фактура се смета секој документ кој го издава даночниот обврзник или друго лице по негов налог за извршениот промет. Како фактура се смета и пресметката, со која даночниот обврзник пресметува одреден оданочлив промет извршен спрема него од страна на друг даночен обврзник.

Фактурата се издава на денот на кој бил извршен прометот, а најдоцна во рок од пет работни дена.

Фактурата мора да содржи:

1. Место, датум на издавањето и број;
2. Име (назив) и адреса на даночниот обврзник кој го извршува прометот и негов даночен број под кој е регистриран за данок на додадена вредност;
3. Име (назив) и адреса на примателот на доброто или корисникот на услугата;
4. Ден на извршениот промет;
5. Количина и опис на прометот;
6. Износ на надоместокот за извршениот промет, без данокот на додадена вредност;
7. Применета даночна стапка;
8. Износ на пресметаниот данок на додадена вредност;
9. Вкупен износ на надоместокот за извршениот промет и данокот на додадена вредност;
и
10. Потпис и печат на издавачот на фактурата.

Доколку фактурата не ги содржи бараните елементи, таа не може да биде основа на одбивка на претходни даноци.

II.3-2 Закон за персонален данок (ЗПД)

Приходите кои ги остваруваат физичките лица, во земјата и во странство, се оданочуваат со персонален данок на доход (ПДД). Од 01.01.2008 година даночната стапка по која се пресметува персоналниот данок е 10 %. Даночната основа за пресметување на ПДД е различна во зависност од

видот на приходот што го остваруваат или дејноста што ја вршат физичките лица. Даночен период за кој се утврдува данокот на доход е календарската година.

Одделните приходи, кои ги остваруваат во текот на календарската година, даночните обврзници-физички лица имаат обврска да ги пријават во Управата за јавни приходи и да поднесат соодветна аконтативна даночна пријава во законски предвидените рокови.

По завршувањето на календарската година, а најдоцна до 15 март, физичкото лице има обврска да поднесе годишна даночна пријава за утврдување на ПДД, во која ќе ги пријави сите приходи остварени по различни основи во текот на календарската година.

Во случај кога правно лице врши исплата на физичко лице, тоа е должно да го задржи и уплати аконтативниот износ на персонален данок.

Стапката е пропорционална и изнесува 10 % на основицатаа со вклучен персонален данок, односно 11,11 % на нето-основа.

≡ Предмет на оданочување

Приходите кои ги остваруваат физичките лица, во земјата и во странство, се:

- Лични примања;
- Приходи од самостојна дејност;
- Оданочување според паушално утврден нето-приход;
- Приходи од имот и имотни права (закупнина);
- Приходи од авторски права и права од индустриска сопственост;
- Приходи од капитал (дивиденди, камати...);
- Приходи од капитални добивки (продажба на хартии од вредност, учество во капитал и недвижен имот);
- Добивки од игри на среќа и наградна игра;
- Други приходи.

≡ Надоместоци од работен однос кои не подлежат на оданочување со персонален данок на доход

- надоместок за трошоци за службени патувања, за теренски додаток (сместување и исхрана) или одвоен живот од семејството на вработени лица, во висина на најнискиот износ утврден со Општиот колективен договор за приватниот сектор од областа на стопанството, односно за вработените во нестопанството во висина утврдена со прописите за органите на управата;
- надоместок во случај на смрт на вработениот и на член на семејство, до пропишаниот износ;
- отпремнина која се дава при заминување во пензија во висина од две просечни месечни нето-плати по работник исплатени во Република Македонија во последните три месеца;
- надоместоци на трошоци за користење сопствен автомобил за потребите на работодавачот во висина од 30 % од цената на литар гориво што го користи автомобилот за секој изминат километар, а најмногу до 3.500 денари месечно;
- помош за претрпени штети од елементарни непогоди до најнискиот износ утврден со Општиот колективен договор за приватниот сектор од областа на стопанството, односно за вработените во нестопанството во висина утврдена со прописите за органите на државната управа.

≡ **Обврски на исплатувачот**

Аконтативни - обврзникот за пресметка и уплата на персонален данок од плата, надоместок на плата и исплата по основ на деловна успешност на работодавачот е должен пресметката да ја врши месечно, поединечно за секој обврзник за плаќање за соодветниот месец и податоците за пресметана плата или дел од плата, надоместок на плата и исплата по основ на деловна успешност да ги доставува до органот за јавни приходи најдоцна до 10-ти во тековниот за претходниот месец по електронски пат на образец „МПИН“.

Годишни - исплатувачот на личните примања треба да достави образец „ПДД-ГИ“, до надлежната канцеларија на УЈП на чија територија се наоѓа неговото седиште, и тоа најдоцна до 15 февруари наредната година.

II.3-3 Закон за данок на добивка (ЗДД)

≡ **Даночен обврзник**

Правно лице (субјект) – резидент на Република Македонија кој остварува добивка од вршењето дејност во земјата и во странство. Резидент е субјект кој е основан или има седиште на територијата на Република Македонија.

Обврзник на данокот на добивка е и постојана деловна единица на странско лице за добивката што ја остварува од вршење дејност на територијата на Република Македонија.

≡ **Даночна основа**

Даночната основа на непризнаените расходи за даночни цели се состои од оданочливи расходи и помалку искажани приходи и расходи и помалку искажани приходи од поврзани субјекти. Даночната основа на непризнаените расходи се утврдува кога износот на непризнаените расходи во даночниот биланс ќе се намали за износот на даночниот кредит по основ на одложено признаените расходи, за кои периодот на нивното признавање настанал.

Даночна основа на извршените исплати за дивиденди и други распределби од добивката - оданочувањето на распределбите од добивката за дивиденди и за други исплати од добивката која нема да се однесува на граѓански организации кои вршат дејност.

Треба да се напомене дека во случај кога граѓанската организација врши дејност преку регистрирано трговско друштво основано од неа за добивката која се трансферира на организацијата се плаќа данок на добивка, односно за целите на исплата на добивка од ТД, ЗФ немаат статус на правно лице за даночни цели.

≡ **Даночна стапка и плаќање**

Од 01.01.2008 година даночната стапка е 10 %. Истата се применува и во оданочувањето на добивката во 2013 година.

Утврдувањето на данокот на добивка се врши на Даночниот биланс за оданочување на непризнаените расходи (образецот „ДБ“), кој се доставува до Управата за јавни приходи во рокот пропишан за поднесување на годишната сметка согласно со Законот за трговските друштва и прописите за сметководство.

Данокот се плаќа во рок од 30 дена од денот на истекот на рокот за предавање на годишната сметка, односно 30. март од годината.

Месечните аконтации на данокот на добивка се утврдуваат во износ од една дванаесеттина од утврдениот данок во Даночниот биланс за оданочување на непризнаените расходи за претходната година, зголемени за процентот на кумулативниот пораст на цените на мало во државата од претходниот период од годината, односно до 31 јануари наредната година, во однос на просечните цени на мало во претходната година.

Месечните аконтации се плаќаат во рок од 15 дена по истекот на секој календарски месец.

≡ **Задржан данок**

Задржувањето на данокот се врши на приходите кои се исплатени во Република Македонија или во странство на странските правни лица, а коишто не се остварени во рамките на деловниот потфат на постојана деловна единица на странското лице на територија на Република Македонија, под услов поинаку да не е определено со меѓународните договори за одбегнување на двојното оданочување.

Приходи на кои се задржува данокот:

- приход од дивиденди;
- приход од камата од резидент;
- приход од камата од нерезидент кој има постојана деловна единица во Република Македонија, ако каматата е на трошок на постојаната деловна единица;
- приход од авторски хонорар исплатен од резидент;
- приход од авторски хонорар исплатен од нерезидент со постојана деловна единица во Република Македонија, ако авторскиот хонорар е на трошок на постојаната деловна единица;
- приход од забавни или спортски активности кои се вршат во Република Македонија;
- приход од вршење менаџмент, консалтинг, финансиски услуги и услуги на истражување и развој, ако приходот е исплатен од резидент или е на трошок на постојаната деловна единица во Република Македонија;
- приход од осигурителни премии за осигурување или реосигурување од ризици во Република Македонија;
- приход од телекомуникациски услуги помеѓу Република Македонија и странска држава; и
- приход од закуп на недвижности во Република Македонија.

Стапката на задржаниот данок на приходот кој го остварува странското правно лице од 2008 година и натаму изнесува 10 %.

II.3-4 Даночни олеснувања и ослободувања

≡ **Персонален данок**

Кај персоналниот данок, покрај општото даночно ослободување на годишно ниво, има предвидено повеќе даночни олеснувања:

- Даночни намалувања кај приходи од самостојна дејност;
- Даночно ослободување;
- По основ набавени и ставени во употреба фискални апарати;
- За обврзници кои прв пат започнуваат да вршат самостојна дејност;
- Даночни олеснувања за обврзниците кои остваруваат приходи од земјоделска дејност според паушално утврден приход;
- Даночни олеснувања кај приходи од имот и имотни права (закупнина);

- Намалувања кај приходи од авторски права;
- Даночни намалувања и ослободувања кај приходи од капитални добивки.

Тие главно не се однесуваат директно на дејноста од страна на граѓанските организации.

≡ **Данок од добивка**

Кај данокот од добивка (непризнати расходи) останати се малку даночни ослободувања.

Даночните олеснувања и ослободувања се однесуваат на намалување на утврдениот данок во даночните пријави и се однесуваат на намалувањата за износот на набавените и ставените во употреба до 10 фискални апарати, во висина на нивната вредност во Даночниот биланс за оданочување на непризнаените расходи.

Даночни ослободувања кои се пропишани за посебни категории на даночни обврзници, регулирани со прописите со кои се регулира нивното основање и работење:

- Заштитните друштва, за вработување инвалидизирани лица (согласно одредбите од Законот за вработување инвалидни лица);
- Стопанските единици во рамките на установите за извршување санкции и казнено-поправните установи (согласно одредбите од Законот за извршување санкции); и
- Технолошко-индустриските и развојните зони (во период од 10 години под услови и постапки утврдени со Законот за технолошко-индустриски и развојни зони).

≡ **Данок на додадена вредност**

Во даночни ослободувања при увозот има повеќе даночни ослободувања од кои поинтересни за дејностите во граѓанскиот сектор се:

- добра кои се ставаат на увид на царински орган (привремено чувани добра), добра кои се внесуваат во слободна зона или слободен склад и добра кои се ставаат во постапка на царинско складирање или царинска постапка на увоз за облагородување според системот на одложено плаќање. Ослободувањето може да се оствари ако добрата не се пуштени во слободен промет, односно не се наменети за крајна потрошувачка;
- државни органи или регистрирани хуманитарни или добротворни организации, за добра кои бесплатно ги увезуваат, а кои се наменети за бесплатна поделба на жртвите од природни или други непогоди или за добра кои остануваат во сопственост на тие организации, а кои се наменети за бесплатно ставање на располагање на жртвите на тие непогоди. Ослободувањето не се однесува на материјал и опрема наменета за обнова на подрачјата кои ги зафатила природна или друга катастрофа. Ослободувањето се однесува само на организации кои водат соодветно книговодство и им овозможуваат на надлежните органи надзор над нивното работење и кои по потреба нудат гаранција како инструмент за обезбедување на плаќањето;
- регистрирани хуманитарни или добротворни организации, за добра кои бесплатно ги увезуваат од странство за извршување на нивните хуманитарни активности. Ослободувањата не се однесуваат на алкохолни пијалаци, тутун и производи од тутун, како и на моторни возила (освен амбулантни возила за превоз на болни и повредени лица). Ослободувањето се однесува само на организација која води соодветно книговодство и на надлежните органи им овозможува надзор над нивното работење и кои по потреба нудат гаранција како инструмент за обезбедување на плаќањето;
- јавни музеи и јавни уметнички галерии, за подарени збирки и уметнички предмети;
- јавни библиотеки, за подарен библиотечарски материјал;

- јавни архиви, за подарена репродуцирана архивска граѓа;
- лабораториски животни и биолошки или хемиски супстанции наменети за истражување;
- мостри на добра со мала вредност, кои според видот и количината не можат да се користат за друга намена;
- добра наменети за употреба на саеми, трговски изложби или слични манифестации, освен алкохол и алкохолни пијалаци, тутун и преработки од тутун и горива, било да се работи за течни, тврди или за гас;
- добра кои се увезуваат заради испитување, истражување, анализирање или тестирање, освен стока употребена за испитување, анализирање или тестирање за подобрување на продажбата;
- трговски марки, модели или дизајни и нивните придружни документи, како и поднесоци за признавање патенти за пронајдоци или слично, што им се доставуваат на организации за заштита на авторските права или правата од индустриска сопственост;
- туристички пропаганден материјал наменет за бесплатно делење и чијашто главна задача е да ја претстави странската туристичка понуда;
- фармацевтски производи за здравствена или ветеринарна намена што се употребуваат при меѓународни спортски манифестации организирани во Република Македонија;
- материјали за изградба, одржување или украсување спомен-обележја на жртвите од војните или гробишта за жртвите од војните;
- планови, технички цртежи, нацрти, описи и други слични документи увезени за добивање или исполнување нарачки во странство или за учество на конкурси или натпревари кои се одржуваат на царинското подрачје;
- печатени обрасци, етикети, билети и слични документи кои се испратени од странски превозници или хотели до туристички агенции со седиште во царинското подрачје;
- печатени обрасци и билети, коносмани, товарни листови и други комерцијални или канцелариски документи кои веќе се искористени;
- фотографии, слајдови и стандардни подлоги за фотографии, без оглед дали се титлувани, испратени до новински агенции или до издавачи на весници или списанија;
- добра кои како подарок се добиени од странски донатори, како и увезени добра купени со паричните средства добиени како подарок на државните органи, општините и градот Скопје и на јавни правни субјекти;
- добра потребни за реализирање проекти финансирани со парични средства на странски донатори врз основа на договори меѓу Владата на Република Македонија и странски донатори, во кои стои клаузула дека донираните средства не можат да се користат за плаќање увозни давачки;
- добра кои привремено се увезуваат со целосно ослободување од плаќање царина (транспортни средства, лични предмети и стока за спортски цели увезени од патници, материјали за помош при непогоди, медицинска, хируршка и лабораториска опрема, животни, стока за употреба во погранични зони, медиуми-носачи на звук, слика или податоци, рекламен материјал, професионална опрема, педагошки материјал и научна опрема, амбалажа, калапи, матрици, нацрти, скици, модели, инструменти за мерење, проверка и тестирање и други слични предмети, специјален алат и инструменти, стока за вршење на тестирање или која е предмет на тестирање, мостри на стока, заменувачки производи, стока за изложби, саеми, средби и слични настани или за продажба, резервни делови, прибор и опрема и друга стока која повремено се увезува или се увезува во случаи во кои нема економски ефект).

Други ослободувања од ДДВ:

- Даночните поттикнувања за ДДВ за донации во јавните дејности не се извршуваат со даночно ослободување, туку со учество на државниот буџет во плаќање на данокот на додадена вредност за сметка на давателот на донацијата. За секој извршен промет на добра или услуги кои значат донирање извршено во добра или услуги се пресметува и се плаќа ДДВ на посебна сметка за донации, со тоа што Секторот за трезор при Министерството за финансии, по добивањето согласност за исполнетост на условите, врши исплата на уплатениот износ на ДДВ на сметката на давателот на донацијата (вршител на прометот);
- На надоместокот за влезници за културен, спортски или друг јавен настан не се пресметува ДДВ, без исклучување на правото на одбивка на претходниот данок, доколку целокупниот приход е наменет и се употребува за финансирање активност од јавен интерес;
- На надоместокот за комуникациска услуга, согласно со Законот за електронските комуникации, кога корисникот со нејзиното користење донира парични средства за финансирање активност од јавен интерес, не се пресметува ДДВ, без исклучување на правото на одбивка на претходниот данок.

≡ Технолошко индустриски развојни зони

Даночни ослободувања и олеснувања

- Данок на добивка - корисникот на зоната е ослободен од плаќање данок на добивка за период од 10 години, доколку во рок од две години по годината на добивање на решението за започнување со работа под услови утврдени со закон го започне вршењето на дејноста во зоната;
- Персонален данок на доход - корисникот на зоната е ослободен од плаќање персонален данок на доход по основ на плати на вработени лица за период од 10 години, од започнувањето на вршење на дејност во зоната, односно од првиот месец во кој корисникот ќе изврши исплата на плата, без разлика на бројот на вработени лица;
- Данок на додадена вредност - корисникот на зоната е ослободен од ДДВ за прометот на добра и услуги во ТИРЗ (освен прометот наменет за крајна потрошувачка) и за увозот на добра во ТИРЗ (под услов добрата да не се наменети за крајна потрошувачка).

За да ги користи даночните поволности, корисникот на зоната треба:

- да врши нова дејност, и тоа производна дејност, дејност од областа на информатичката технологија (изработка на софтвери, склопување хардвер, дигитални записи, компјутерски чипови и сл.), научно-истражувачка дејност и производство засновано на нови технологии со високи еколошки стандарди, услуги кои се директно поврзани со увоз на добра кои се внесуваат во зоната (под услов добрата да не се наменети за крајна потрошувачка);
- да нема ненамирени пристигнати даночни или царински обврски;
- да не е отворена стечајна постапка над него; и
- да поднесе барање за остварување даночни ослободувања и олеснувања (по сите основи) до Управата за јавни приходи преку Дирекцијата за технолошки индустриски развојни зони.

Корисникот на зоната барањето го поднесува до Управата за јавни приходи преку Дирекцијата за технолошки индустриски развојни зони најдоцна до 31 март во тековната година, за секоја

претходна година од работењето во зоната за која се користат даночните ослободувања и олеснувања. Кон барањето корисникот на зоната е должен да ги достави следните докази:

- Договор за вршење дејност со основачот на зоната;
- Решение од Царинската управа за исполнување на условите за вршење царински надзор согласно со Царинскиот закон и Решението донесено од Дирекцијата за ТИРЗ за започнување со работа на корисникот;
- Годишна сметка и даночен биланс за претходната година заедно со образец СПД - Структура на приходите по дејност;
- Доказ од Централниот регистар за тековна состојба на бонитетот на корисникот (не постар од шест месеци);
- Уверение издадено од надлежен орган дека корисникот на зоната нема пристигнати, а ненамирани даночни и царински обврски; и
- Уверение издадено од надлежен суд и од Централниот регистар дека над корисникот на зоната не е отворена стечајна постапка или постапка за ликвидација.

≡ Вработување на инвалидни лица

Посебен фонд

- 20 просечни плати односно 40 за лица со целосно оштетен вид;
- 100.000 денари за адаптација на работно место;
- Опрема до 200 просечни плати со 20 % сопствено учество.

Заштитни организации со најмалку 10 вработени, 40 % инвалидни лица

- Се ослободуваат од персонален данок;
- Им се обезбедуваат средства за придонеси;
- Не плаќаат данок од добивка.

II.4 Други евиденциски обврски

Зависно од дејноста, можни се и други барања за евиденција. Таков е примерот во случај дејноста да е трговија на големо или мало со чување залихи. Законот за трговија пропишува посебни евиденциски обврски за набавка и продажба на стоките на големо и на мало, како и за давање трговски услуги согласно со закони и други прописи. Ваквата евиденцијата мора да се наоѓа во соодветната деловна просторија во која се врши трговија и во секое време да биде достапна за надлежните инспекциски органи.

Евиденцијата се води како:

- Евиденција во трговијата на мало-образец (ЕТ);
- Приеман лист во трговијата на мало (ПЛТ);
- Материјална евиденција за трговија на големо – образец (МЕТГ); и
- Евиденција за вршење трговски услуги – образец (ЕТУ).

Евиденцијата од став 1 на овој член се води одделно во трговијата на мало, трговијата на големо и за вршењето на трговските услуги.

Ваквата евиденција ја издвојува сметководствената евиденција во пионаков формат и се води на секоја локација каде се чува залиха на трговски стоки. Обрасците се дадени и во додатокот 6.

II.4-1 Влијание на вршењето дејности на административните обврски на ЗФ

И покрај тоа што генерално нема одвоени одредби во законите за оние што вршат дејност и оние што тоа не го прават, секако вршењето дејност нема да остане без влијание на ваквите обврски и значајно ќе ги зголеми. Интерните контроли ќе мораат да се прилагодат и евиденциските обврски ќе пораснат.

Сметководството дефинитивно ќе се најде пред поголеми предизвици како сите овие барања од различни страни да ги усклади и устрои со евиденција која ќе може да одговори на сите барања.

Прашањето на глобите кои како илустрација се дадени кај платниот промет можеби на прв поглед делува кон одвраќање, но со познавање на барањата, сè станува прашање на добро администрирање со активностите.

Со добра организација и раководење може да се одговори на сите барања.

III Инспекции поврзани со вршењето дејност

Основните начела на инспекцискиот надзор се регулирани со Законот за инспекциски надзор.

И овде граѓанските организации не се одвоени од трговските друштва и имаат еднаков третман.

Како основни начела на инспекцискиот надзор се дефинирани следните начела:

- Начело на законитост;
- Заштита на јавниот интерес;
- Начело на еднаквост, непристрасност и објективност;
- Начело на сослушување на субјектите на надзорот;
- Начело на самостојност на инспекторите;
- Начело на јавност;
- Начело на пропорционалност, односно преземање само неопходни мерки;
- Начело на превенција со која казните се последно средство;
- Начело на субсидијарност со кој се работи врз основа на Законот за општата управна постапка, освен кога инспекцијата не е уредена со посебен закон.

Кај инспекциите секогаш е можна и субјективност во оценките на состојбите. Сепак, ако се познаваат законските барања и ако се воведат соодветна административна дисциплина, шансите за вакво нешто драстично ќе се намалат.

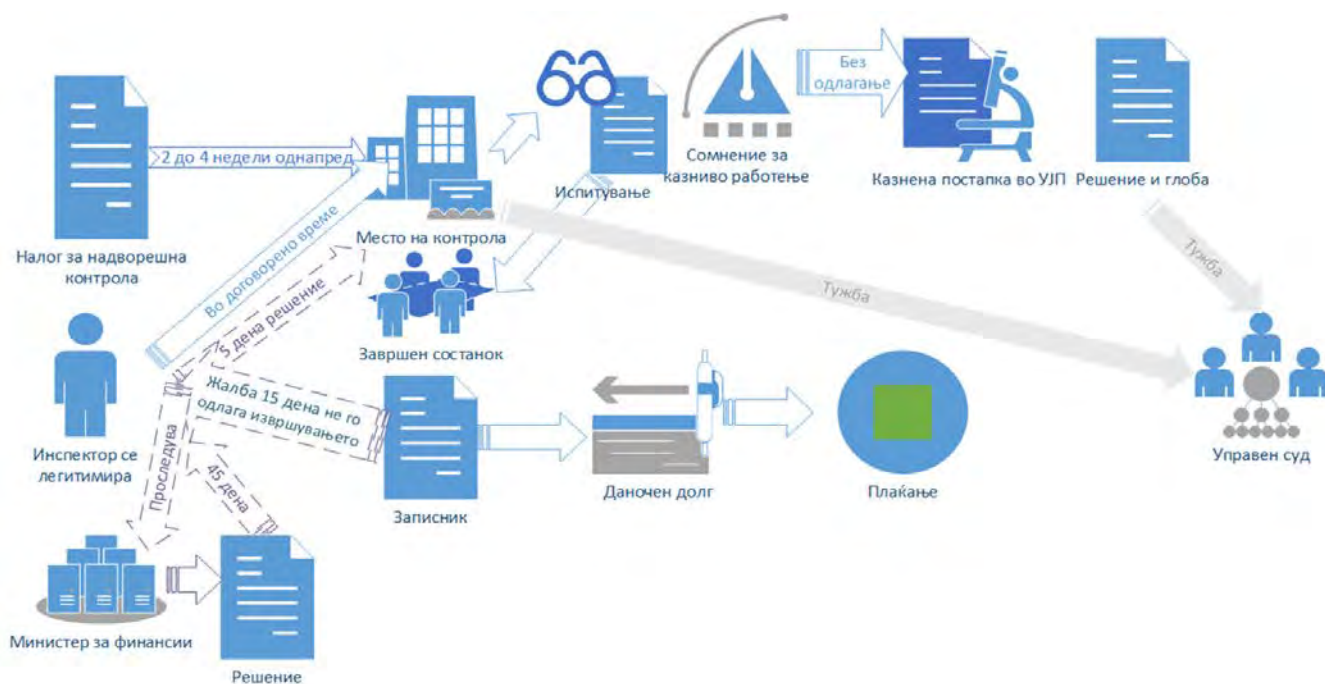
III.1 Управа за јавни приходи (УЈП)

Постапката за контрола и наплата на данок се регулирани во Законот за даночна постапка. Постапката е заснована на следните начела:

- Начело на законитост и слободно одлучување со кое УЈП ги утврдува фактите во прилог и на штета на даночниот обврзник и слободно може да одлучува само во одредени граници;

- Начело на временско важење на даночните прописи со што даночната обврска се утврдува согласно барањата во време на нејзино настанување;
- Увид во актите овозможен на даночниот обврзник;
- Даночна тајна се сите сознанија до кои доаѓаат инспекторите во текот на контролата;
- Начело на утврдување на фактичката состојба согласно закон и негова економска суштина;
- Припишување економски добра на нивните сопственици;
- Привидни зделки во кој случај се зема за даночна обврска прикриената правна работа;
- Противправно дејствување во кој случај даночната основа се регулира согласно соодветниот даночен закон;
- Неважечка правна зделка не е од важност за оданочувањето;
- Злоупотреба на правните договорни можности не може да биде основа за одбегнување даночни закони.

≡ Постапка на контрола

Важни моменти во даночната постапка:

- Писмено изготвен налог за контрола;
- Известување на даночниот обврзник две или четири недели однапред, зависно од големината, со исклучоци ако тоа би ја попречило контролата. Можност за одлагање од оправдани причини;
- Место на контролата по правило кај даночниот обврзник;
- Инспекторот треба да го информира даночниот обврзник за утврдени фактички состојби и последици од нив, освен ако влијае на целта на контролата;
- Даночниот обврзник е должен да соработува;
- Инспекторот може да обезбеди информации и од лица кои не се утврдени како одговорни за давање информации;

- При сомнение за казниво работење, инспекторот без одлагање поведува казнена постапка;
- Даночниот обврзник има право на завршен разговор во врска со резултатот од контролата на кој може да присуствуваат експерти и законски застапници;
- За резултатот од контролата се изготвува записник со евентуални измени на основите за оданочување кој се доставува и на кој даночниот обврзник има право да се произнесе;
- Во рок од 15 дена по прием на даночен управен акт, пеку единицата на УЈП која ја извршила контролата се поднесува жалба до министерот за финансии кој одлука донесува во рок од 45 дена;
- Жалбата не го одлага плаќањето на данокот по обжалениот акт;
- Незадоволен од решението даночниот обврзник може да отпочне постапка пред управниот суд.

Управата за јавни приходи, заради запазување на законски определената месна и стварна надлежност, во својот состав формира повеќе комисии за прекршоци именувани од страна на директорот на УЈП на ниво на регионални дирекции, и тоа за временски период од две години со право на реизбор на членовите.

За сите прекршоци за кои е надлежна Управата за јавни приходи, даночните инспектори или други овластени лица (во натамошниот текст: овластени лица), при констатирање на прекршокот, должни се на сторителот на прекршокот да му предложат постапка на порамнување, пред да го поднесат барањето за прекршочна постапка. Во рамките на оваа постапка сторителот плаќа половина од предвидената глоба.

III.2 Државен пазарен инспекторат (ДПИ)

ДПИ постапува по околу 40 законски и над 120 подзаконски акти во областите на:

- безбедноста на производите;
- заштита на потрошувачите;
- дејности од областа на трговијата, угостителството, туризмот, занаетчиството;
- заштита на правата од индустриска сопственост.

Целта на надзорот на пазарот е да се осигура дека условите кои се дадени во домашното законодавство правилно и доследно се применуваат и создаваат здрав внатрешен пазар.

III.2-1 Трговија

Во трговијата, во зависност од предметот на надзорот, инспекторот проверува дали:

- контролираниот субјект е регистриран за вршење на дејноста во соодветниот регистар;
- го пријавил исполнувањето на условите и започнувањето со работа на продажниот и деловниот објект до Инспекторатот;
е истакната фирма согласно закон, е истакнато работно време и дали е пријавено во Централниот регистар;
- на видно место во деловниот субјект е истакнат телефонскиот број на Државниот пазарен инспекторат;
- на посебно организирани пазари врши трговија на стоки кои не се наведени во посебниот член од законот;

- врши продажба на алкохолни и енергетски пијалоци во продавница во состав на бензинска станица, во продавница во состав на зелен пазар и преку киоск;
- врши продажба на алкохолни и енергетски пијалоци од 19:00 часот до 06:00 часот или од 21:00 часот до 06:00 часот наредниот ден;
- врши продажба на алкохолни и енергетски пијалоци и цигари на лица на возраст под 18 години;
- на зелените пазари и посебно организираните делови на зелените пазари врши трговија на големо и мало на други стоки кои не се определени од страна на советот на општината, односно градот Скопје;
- ги издава продажните места на лица кои не се регистрирани во соодветниот регистар, односно не се евидентирани согласно со закон;
- не води евиденција за набавка и продажба на стоките, како и за вршење трговски услуги согласно со закон или други прописи;
- не го пријавил исполнувањето на условите и започнувањето со работа на продажниот и деловниот објект;
- не обезбедил лиценца за продажба на алкохолни пијалоци;
- не истакнал лиценца за продажба на алкохолни пијалоци на видно место во продажниот објект;
- не го пријавил часот, времето за пауза и распоредот на работното време во Централен регистар најмалку 15 дена пред почетокот на работењето, односно пред измена на часот, времето за пауза и распоредот на работното време на продавниците, магацините, складовите, бензинските станици и деловните простории;
- започнал со работа во колективна станбена зграда пред 06:00 часот и не завршил пред 24:00 часот;
- вршителот на трговија од врата до врата врши продажба на производи кои не се определени од Владата;
- не го објави местото и времето на јавната аукциска продажба;
- не се придржува на условите за јавната аукциска продажба;
- на видно место во продажниот објект не истакнал натпис со големина 20 x 50 см со содржина дека е забранета продажба на алкохолни и енергетски пијалоци и цигари на лица на возраст под 18 години;
- евиденцијата не се наоѓа во соодветната деловна просторија во која се врши трговијата и во секое време не е достапна на надлежните инспекциски органи.

Во трговијата најчести се прекршоците кои се однесуваат на неправилно водење евиденцијата за набавка и продажба, несоодветно декларирање на производите, трговија со производи-стоки кои се нелегално набавени или се набавени без соодветна документација.

Решенијата во управна постапка најчесто се однесуваат на:

- Неведење евиденција за набавка и продажба на стоките на големо и мало;
- Евиденцијата не се наоѓа во соодветната деловна просторија 120;
- Вршење трговија без регистрација во соодветниот регистар;
- Стоките не се декларирани, спакувани, означени, обележани, согласно законот;
- Необезбедени лиценци за продажба на алкохолни пијалоци;
- Продажба на алкохолни пијалоци по 19:00, односно по 21:00 часот во лето.

III.2-2 Угостителство

Во угостителството, во зависност од предметот на надзорот, инспекторот проверува:

- дали контролираниот субјект е регистриран за вршење одделен вид на угостителска дејност во соодветниот регистар;
- дали има поднесено пријава за исполнување на минимално техничките услови за вршење одделен вид на угостителска дејност, како и за промена на минимално техничките услови;
- дали е истакната фирма согласно закон;
- дали на влезот на објектот е истакнато работното време, дали истото е пријавено во Централниот регистар и дали угостителот го почитува пропишаното работно време за одделни видови угостителски објекти;
- дали за ноќен бар кабаре, диско-клуб и диско-клуб на отворено има лиценца за вршење таков вид на угостителска дејност (се проверува важноста на лиценцата и дали на влезот во ноќен бар и кабаре има истакнато натпис со содржина „лица на возраст под 18 години немаат право на посета“);
- дали за секоја дадена услуга издава сметка со спецификација на услугите;
- дали поседува документи за набавените производи;
- дали во угостителскиот објект има истакнато натпис со содржина „лица на возраст под 18 години не се послужуваат со алкохолни пијалоци“ на табла со димензија 20 x 50 cm;
- дали е истакнат бројот на Државниот пазарен инспекторат;
- дали се почитуваат одредбите од Законот за заштита од пушење, односно дали во угостителскиот објект се пуши на места каде истото не е дозволено;
- дали доколку врши угостителска дејност пред објект има одобрение од градоначалникот на општината, а во градот Скопје од градоначалникот на градот Скопје;
- дали има утврдено нормативи за храна и пијалаци;
- дали угостителскиот објект кој дава конфекционирани услуги има одобрение од градоначалникот на општината, а во градот Скопје од градоначалникот на градот Скопје, на определено место да дава такви услуги (саеми, панаѓури и други манифестации);
- дали угостителскиот објект за сместување е категоризиран (ознака на видот и категоријата на угостителскиот објект);
- дали во пропагандните материјали е означен видот и категоријата на објектот која е утврдена со решение на Комисијата за категоризација;
- дали има истакнато цени за сместување, пансион и полупансион во собите и на рецепција;
- дали дава услуги на пловни објекти за повеќе од 20 гости истовремено и дава услуги во сидришта или пристаништа, како и кога пловниот објект кружи надвор од сидриштето или пристаништето на лица кои не се наоѓаат на пловниот објект заради превоз;
- дали физичкото лице ги издава собите, апартманите, куќите и становите за одмор преку туристичка агенција и туристичко биро врз основа на договор;
- дали се води книга за евиденција на гостите;
- дали има пропишано и истакнато куќен ред.

Во угостителството чести се прекршувањата како пречекорување на работното време, неистакнати податоци на угостителските објекти предвидени со закон и сл.

Во угостителството, по решенија во управна постапка, најчесто е констатирано:

- вршење дејност без упис во соодветниот регистар;
- непочитување на пропишаното работно време;
- неисполнети минимални технички услови;
- неиздавање фискална сметка за извршена угостителска услуга;
- неутврдени нормативи за храна и пијалаци;
- неистакнати цени на начин достапен на корисниците.

III.2-3 Заштита на правата од индустриска сопственост

По барање за заштита на правата од индустриска сопственост поднесено од страна на носителот на правото во писмена форма, во зависност од предметот на надзор инспекторот, проверува дали:

- неовластено се користи заштитен пронајдок;
- неовластено се користи или имитира заштитен индустриски дизајн;
- неовластено се користи или имитира заштитена трговска марка;
- неовластено се користи ознака за трговска марка што не е регистрирана;
- неовластено се користи или имитира добро позната трговска марка;
- неовластено се користи или имитира заштитен географски назив;

Заштита на правата од индустриска сопственост

Доколку се утврдат незаконитости, инспекторот донесува:

- Решение со кое ќе нареди да се повлечат производите од промет, односно опремата, мерки за спречување на натамошната повреда и ќе определи рок;
- Ако не се постапи по наредбата, инспекторот ќе донесе решение за привремена забрана за вршење дејност во траење од 30 дена за правното лице, а за физичко лице од 15 дена, ќе ги запечати просториите во кои се врши дејноста и ќе ги одземе производите, опремата, средствата и документите во врска со нив.

Одземеното се предава на надлежниот суд и по правосилноста на судската одлука се уништуваат во согласност со Законот за извршување на санкциите.

Ако е остварена незаконска противправна имотна добивка, ја наведува висината на таа добивка и бара да се одземе од сторителот.

III.2-4 Други дејности и казни

ДПИ е надлежен и за постапување во други дејности регулирани со следните закони:

- Законот за животната средина;
- Законот за управување со отпад;

- Законот за метрологијата;
  - Законот за такса за привремен престој;
  - Законот за тутун и тутунски производи;
  - Закон за туризам.
- Со инспекцискиот надзор се преземаат и следните мерки:
- Едукација;
  - Глоба во порамнување до 2.500 евра;
  - Глоба во прекршочна постапка до 5.000 евра;
  - Забрана на вршење дејност до 30 дена.

III.3 Државен инспекторат за труд (ДИТ)

Државниот инспекторат за труд врши инспекциски надзор над примената на законите за:

- работни односи;
- вработување;
- безбедност и здравје при работата;
- на колективните договори;
- договорите за работа; и
- други акти со кои се уредуваат и остваруваат правата, обврските и одговорностите на работниците и работодавачите во областа на работните односи и безбедноста и здравјето при работа.

Суштината на постоењето на инспекторатот и секторите кои функционираат како негов интегрален дел се наоѓа во намалувањето на бројот на работно ангажираните лица непријавени во Фондот за ПИО, заштита на правата од областа на работните односи и здравје и безбедност при работата.

Дејствувањето на Инспекторатот е насочено кон:

- Редовно и ефикасно функционирање на превентивната и репресивната функција на Инспекторатот;
- Спречување на субјектите да работат без утврдени мерки, нормативи и стандарди за заштита при работата;
- Намалување на бројот на трудовите инвалиди, тешките повреди и смртните случаи;
- Да се елиминира непријавено работење - сите ангажирани кај работодавците да имаат заснован работен однос и да остваруваат права од работни односи согласно законите и колективните договори;
- Ефикасно санкционирање на сите прекршители на законите;
- Квалитетна заштита на правата на работниците и создавање чувство на сигурност и одговорност;
- Доследно спроведување на законите, колективните договори и други прописи над кои инспекцијата врши надзор.

Најчести причини за казни од ДИТ се ангажирање лица без договор за вработување.

III.4 Други инспекции

Други инспекции поврзани со вршење на дејност:

- Заштита на личните податоци;
- Заштита на авторските и сродните права;
- Државен санитарен и здравствен инспекторат (ДСЗИ) и Агенција за храна и ветеринарство (АХВ);
- Градежна инспекција.

III.4-1 Заштита на личните податоци

При вршење на инспекцискиот надзор, овластеното лице има право:

- да влезе во кои било простории каде се обработуваат личните податоци и да изврши увид во нивната обработка;
- да бара писмено или усно објаснување, да повикува и испитува лица во врска со обработката на личните податоци;
- да бара увид во документација и кои било други податоци во врска со контролорот, односно обработувачот и копии од истите;
- да ја испитува опремата со која се врши обработка на личните податоци и опремата каде што се чуваат личните податоци, со овластен претставник на контролорот, односно обработувачот;
- да побара да биде подготвена експертска анализа и мислење во врска со преземениот инспекциски надзор; и
- да ги користи комуникациските уреди на контролорот, односно обработувачот заради исполнување на целите на истиот.

Инспекторите за заштита на личните податоци при вршење на инспекцискиот надзор утврдуваат дали контролорот има законски основ да обработува лични податоци, односно дали по исклучок може да обработува лични податоци :

- доколку има претходно добиена согласност од субјектот на личните податоци;
- извршување договор во кој субјектот на лични податоци е договорна страна или на барање на субјектот на лични податоци, пред негово пристапување кон договорот;
- неопходно исполнување на законската обврска на контролорот;
- заштита на животот или суштинските интереси на субјектот на личните податоци;
- извршување работи од јавен интерес или на службено овластување на контролорот или на трето лице на кое му се откриени податоците;
- исполнување на правните интереси на контролорот, трето лице или лице на кое податоците им се откриени, освен ако слободите и правата на субјектот на лични податоци не преовладуваат над таквите интереси.

Применува технички и организациски мерки за обезбедување тајност и заштита на обработката на личните податоци:

- единствено корисничко име;

- лозинка креирана од секој корисник, составена од комбинација на најмалку осум алфанумерички карактери (од кои минимум една голема буква) и специјални знаци;
- корисничко име и лозинка која му овозможува пристап на корисникот до информацискиот систем во целина, на поединечни апликации и/ или поединечни збирки на лични податоци потребни за извршување на неговата работа;
- автоматизирано одјавување од информацискиот систем по изминување определен период на неактивност (не подолго од 15 минути) и за повторно активирање на системот потребно е одново внесување на корисничкото име и лозинката;
- автоматско отфрлање од информацискиот систем по три неуспешни обиди за најавување (внесување погрешно корисничко име или лозинка) и автоматизирано известување на корисникот дека треба да се побара инструкција од администраторот на информацискиот систем;
- инсталирана хардверска/ софтверска заштитна мрежна бариера („firewall“) или рутер помеѓу информацискиот систем и интернет или која било друга форма на надворешна мрежа, како заштитна мерка против недозволен или злонамерни обиди за влез или пробивање на системот;
- ефективна и сигурна антивирусна и антиспајвер заштита на информацискиот систем, која постојано ќе се ажурира заради заштита од непознати и непланирани закани од нови вируси и спајвери;
- ефективна и сигурна антиспам заштита, која постојано ќе се ажурира заради заштита од спамови; и
- приклучување на информацискиот систем (компјутерите и серверите) на енергетска мрежа преку уред за непрекинато напојување.

При автоматизираната обработка на личните податоци, треба да обезбеди организациски мерки за заштита на обработката на личните податоци, и тоа:

- ограничен пристап или идентификација за пристап до личните податоци;
- организациски правила за пристап на корисниците до интернет кои се однесуваат на симнување и снимање документи преземени од електронската пошта и други извори;
- мерки за физичка сигурност на работните простории и на информатичко-комуникациската опрема каде се собираат, обработуваат и чуваат личните податоци; и
- почитување на техничките упатства при инсталирање и користење на информатичко-комуникациската опрема на која се обработуваат личните податоци.

Секое право на надворешен пристап од вработен или корисник од надвор во компјутерскиот систем или локалната мрежа на контролорот ќе биде посебно контролирано и евидентирано.

Контролорот треба да врши редовно снимање на сигурносна копија и архивирање на податоците во системот, за да не дојде до нивно губење или уништување.

Контролорот при обработката на „посебните категории на лични податоци“ во секоја фаза од обработката (собирање, пренос, внес на податоци, складирање, уништување итн.) обележува дека се работи за обработка на наведените категории на податоци.

Личните податоци што се обработуваат од страна на контролорите мора да се:

- собираат за конкретни, јасни и цели утврдени со закон и се обработуваат на начин што е во согласност со тие цели;
- соодветни, релевантни и не преобемни во однос на целите заради кои се собираат и обработуваат;
- точни, целосни и каде што е потребно ажурирани, при што ќе се избришат или коригираат податоците што се неточни или нецелосни, имајќи ги предвид целите заради кои биле собрани или обработени; и
- чувани во форма што овозможува идентификација на субјектот на личните податоци, не подолго од што е потребно да се исполнат целите поради кои податоците се собрани за натамошна обработка.

По истекот на рокот за чување на личните податоци, тие можат да се обработуваат само за историски, научни или статистички цели. Притоа мора да се почитува правото на заштита на приватноста, личниот и семејниот живот на субјектот на личните податоци од нивна неовластена употреба и во најкраток можен рок да се направат анонимни.

По завршување на надзорот, инспекторот во Дирекцијата овластен за спроведување на надзорот составува записник во кој ќе бидат наведени утврдените повреди на Законот за заштита на личните податоци, констатирани при увидот. Записникот го потпишува инспекторот од Дирекцијата кој го спровел надзорот и се доставува на контролорот кој бил субјект на контролата во рок од 30 дена од денот на завршувањето на инспекцискиот надзор.

Контролорот има рок од 3 дена од денот на приемот на записникот да достави забелешки на записникот.

Со решението, инспекторот може да му нареди на контролорот:

- да ја отстрани утврдената повреда во определен рок;
- да ја комплетира, ажурира, исправи, открие или да ја обезбеди тајноста на личните податоци;
- да усвои дополнителни мерки на заштита на личните податоци;
- да престане со натамошна обработка на личните податоци;
- да запре пренос на личните податоци во други држави;
- да ги обезбеди податоците или нивниот пренос до други субјекти;
- да ги блокира, избрише или уништи личните податоци.

Против решението на инспекторот, контролорот може да поднесе тужба до Управниот суд на Република Македонија во рок од 15 дена од денот на приемот на решението.

За повреда на одредбите на Законот за заштита на личните податоци, предвидена е глоба за прекршок, чијашто висина е различна во зависност од тоа дали се работи за физичко или правно лице (контролор или обработувач на збирка на лични податоци). Барања за поведување прекршочна постапка до Комисијата за одлучување по прекршоци може да поднесе овластеното лице (инспекторот) од Дирекцијата. За прекршоците предвидени со Законот за заштита на личните податоци се води постапка за порамнување согласно одредбите од Законот за прекршоци.

III.4-2 Државен санитарен и здравствен инспекторат (ДСЗИ)

Најчести прекршоци – по донесени решенија на ДСЗИ:

- Вршење здравствена дејност без соодветна регистрација;
- Неукажување итна медицинска помош;
- Непостапување по извршно решение на Инспекторатот;
- Непостапување по донесено усно решение на записник;
- Писмено неизвестување во рок од 3 дена дали сторителот на прекршок постапил по наредените инспекциски мерки;
- Неспроведување изолација на лица заболени од заразни болести;
- Неизвршување превенција или задолжителна дезинфекција, дезинсекција и дератизација;
- Неспроведена ДДД-заштита од страна на операторот со храна во објекти;
- Вршење дејност без извршени здравствено-хигиенски прегледи;
- Необезбедени здравствени прегледи за вработените лица;
- Неизвршување задолжителен здравствен преглед;
- Неводоње евиденција во основната медицинска документација;
- Неводоње евиденција во зависност од дејноста;
- Недоставување пополнети индивидуални евиденции до Институт за јавно здравје;
- Неводоње евиденција за добра хигиенска практика;
- Ставање во промет козметички производи спротивно на Законот;
- Нечување козметички производи (начин и рок), за да ја одржи безбедноста на производот;
- Производство на козметика спротивно на добрата производна пракса;
- Необезбедување оцена на безбедноста на козметичкиот производ за човековото здравје;
- Ставање во промет козметика, на која на амбалажата не се наведени податоци;
- Продажба на храна со поминат рок на траење.

III.5 Како да се справите со инспекции

Факт е дека во секоја дејност има шума од прописи и законски барања. Факт е дека инспекциите многу често се порасположени да казнат, отколку да разговараат, а тоа со оглед на бројот на барања и не им е тешко.

Но сепак направете го тоа што е до вас:

- Запознајте се со законските барања кои ги имате во дејноста и усогласете се со нив;
- Најдете или бидете добар сметководител;
- Издавајте фискални сметки;
- Чувајте ги документите таму каде им е место или заверете копии на нотар;
- Не дозволувајте да не исполните банални административни барања во врска со истакнување одредени натписи и вадење едноставни документи од централен регистар;
- Вклучете во органите луѓе кои можат да помогнат.

Ако сакате да ги исправите недоследностите, како:

- глобите се превисоки за микро и малите ентитети;
- забрана за работа престрого се изрекува;
- толкувања закони од инспекциите;
- најмалите престапи влечат глоби како и сериозни несоодветни одредби за кало, растур, кршење и расипување,

обидете се со здружување за да постигнете повеќе. Тоа барем на граѓанските организации не би требало да им е туѓо.

Додатоци

Додаток 1 – Класи на дејности

- Земјоделство, шумарство и рибарство
- Рударство и вадење камен
- Преработувачка индустрија
- Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација
- Снабдување со вода, отстранување отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината
- Градежништво
- Трговија на големо и трговија на мало, поправка на моторни возила и мотоцикли
- Транспорт и складирање
- Објекти за сместување и сервисни дејности со храна
- Информации и комуникации
- Финансиски дејност и дејности на осигурување
- Дејности во врска со недвижен имот
- Стручни, научни и технички дејности
- Административни и помошни услужни дејности
- Јавна управа и одбрана, задолжително социјално осигурување
- Образование
- Дејности на здравствена и социјална заштита
- Уметност, забава и рекреација
- Други услужни дејности
- Дејности на домаќинствата, како работодавачи, дејности на домаќинствата кои произведуваат разновидна стока и вршат различни услуги за сопствени потреби
- Дејности на екстратериторијални организации и тела

Додаток 2 – Дел од законите кои се однесуваат на вршење дејност

01-Трговски друштва и корпоративно управување

1. Закон за трговски друштва
2. Закон за национална класификација на дејностите
3. Закон за Централен регистар
4. Закон за преземање акционерски друштва
5. Закон за стечај

02-Занаетчиство

6. Закон за вршење занаетчиска дејност

03-Трговија

7. Закон за трговија
8. Правилник за минимално технички услови за деловни простори и простории во кои се врши трговија
9. Закон за заштита на потрошувачите
10. Закон за државна пазарна инспекција
11. Закон за девизно работење

04-Туризам и угостителство

12. Закон за угостителска дејност
13. Закон за туристичка дејност

05-Сопственост, облигации

14. Закон за сопственост и други стварни права
15. Закон за облигациски односи
16. Закон за договорен залог
17. Закон за градежно земјиште
18. Закон за земјоделско земјиште
19. Закон за измена на Законот за земјоделско земјиште

06-Банки и финансии

20. Закон за банки
21. Закон за НБРМ
22. Закон за банки за микрофинансирање
23. Закон за основање на Македонската банка за поддршка на развојот
24. Закон за лизинг
25. Закон за Фондот за осигурување депозити
26. Закон за инвестициски фондови

10-Хартии од вредност

- 43. Закон за хартии од вредност
- 44. Закон за меница
- 45. Закон за чек
- 11-Јавни набавки, концесии
  - 46. Закон за јавни набавки
  - 47. Закон за концесии
- 12-Агенции, стопанска комора
  - 48. Закон за Агенцијата за поттикнување претприемништво
  - 49. Закон за стопанските комори
  - 50. Закон за Агенцијата на РМ за управување со средства
  - 51. Закон за основање на Агенцијата за странски инвестиции
- 13-Работни односи
  - 52. Закон за работните односи
  - 53. Закон за инспекција на труд
- 14- Стандардизација и акредитација
  - 54. Закон за акредитација
  - 55. Закон за стандардизација
  - 56. Закон за метрологија
  - 57. Закон за технички барања за производите и оцена на сообразноста
- 15-Други закони
  - 58. Закон за вршење нотарски работи
  - 59. Закон за локалната самоуправа
  - 60. Закон за слободните економски зони
  - 61. Закон за државната статистика
  - 62. Закон за заштита на личните податоци
  - 63. Закон за податоците во електронски облик и електронски потпис
  - 64. Закон за индустриската сопственост
  - 65. Царински закон

Додаток 3 - Листа на доделени водечки броеви на банките во Република Македонија

Р.бр	SWIFT BIC код	Назив на банка	Водечки број	Датум на издавање
1.	NBRMMK2X	Народна банка на Република Македонија	100	06.06.2001
2.	STOBMK2X	Стопанска банка А. Д. - Скопје	200	06.06.2001
3.	TUTNMK22	НЛБ Тутунска банка А. Д. - Скопје	210	06.06.2001
4.	UIBMMK22	Универзална инвестициска банка А. Д. - Скопје	240	06.06.2001
5.	INSBМК22	Шпаркасе банка Македонија А.Д. - Скопје	250	06.06.2001
6.	EXPCMК22	Халк банка А. Д. - Скопје	270	06.06.2001
7.	KRSKMK2X	Алфа банка А.Д. - Скопје	280	06.06.2001
8.	KOBSMK2X	Комерцијална банка А. Д. - Скопје	300	06.06.2001
9.	CECBMK22	Централна кооперативна банка А. Д. - Скопје	320	06.06.2001
10.	KAPBMK22	Капитал банка А. Д. - Скопје	330	06.06.2001
11.	MBDPMK22	Македонска банка за поддршка на развојот А. Д. - Скопје	350	06.06.2001
12.	PSTKMK21	Поштенска банка А. Д. - Скопје	360	30.07.2001
13.	STBBMK22	Стопанска банка А.Д. - Битола	500	06.06.2001
14.	OHHRDMK22	Охридска банка А. Д. - Охрид	530	06.06.2001
15.	ESWBMK22	Еуростандард банка А. Д. - Скопје	370	24.09.2001
16.	PRBUMK22	ПроКредит банка А. Д. - Скопје	380	18.07.2003
17.	TTXBMK2X	ТТК банка А. Д. - Скопје	290	01.07.2006

Додаток 4–Форми на трговски друштва

Јавно трговско друштво е трговско друштво во кое се здружуваат две или повеќе правни или физички лица, кои на доверителите на обврските им одговараат неограничено и солидарно со целиот свој имот! Оваа форма на здружување се организира за вршење дејност од јавен интерес (енергетика, радиотелевизиски услуги, сообраќај, комунални дејности и сл.) се основа со договор за формирање на друштвото и е склучен помеѓу самите основачи.

Командитно друштво е друштво во кое се здружуваат две или повеќе правни или физички лица, од кои најмалку еден од нив одговара за обврските на друштвото со сиот свој имот, а најмалку еден содружник одговара за обврските на друштвото само до износот на запишаниот влог, со напомена дека влогот на командиторот не може да биде сочинет од труд или услуги! Содружниците кои одговараат за обврските ги викаме комплементари, а оние содружници кои одговараат до износот запишан во влогот се нарекуваат командитори.

Командитното друштво со акции, пак, е друштво во кое основната главнина е поделена на акции, а еден или повеќе содружници одговараат неограничено и солидарно за обврските на трговското друштво со сиот свој имот! Во овој случај, бројот на командиторите не може да биде помал од три и фирмата мора да го носи називот „командитно друштво со акции“, односно КДА.

ДОО е трговско друштво во кое содружниците влегуваат со по еден влог (основен влог) во однапред договорена основна главнина која друштвото ќе ја има. Карактеристично за овој вид друштва е тоа што содружниците не одговараат за обврските на друштвото и нивниот дел од основачкиот влог може да биде различен во форма и големина. Вакво друштво може да основа и еден содружник и тогаш тоа трговско друштво се нарекува ДООЕЛ.

Акционерско друштво или А.Д. е форма во која основната главнина е поделена на еднакви делови (акции), во кои основачите и акционерите учествуваат со еден дел – една или повеќе акции кои ги поседуваат. Акционерите не се сметаат одговорни за обврските на овој вид друштва. Во овој случај, акцијата претставува документ за сопственост на вложени средства во А.Д., односно таа претставува хартија од вредност која гласи на лично име на носителот – акционер на истата.

Додаток 5–Разлика во сметководствените рамки

Биланс на состојбата на ТД

Средства	2012	2011
Постојани средства		
Основни средства	310.000	310.000
Вкупно постојани средства	310.000	310.000
Тековни средства		
Ситен инвентар		
Побарувања од купувачите		-
Други краткорочни побарувања	134.919	65.000
Хартии од вредност и удели	41.457.517	44.134.000
Однапред платени трошоци		410.000
Парични средства и еквиваленти	193.249	89.000
Вкупни тековни средства	41.785.685	44.698.000
ВКУПНИ СРЕДСТВА	42.095.685	45.008.000
Капитал и обврски		
Капитал		
Акционерски капитал	929.595	3.381.000
Ревалоризациски резерви	5.675.865	2.718.000
Законски резерви	62.017	57.000
Задржана добивка	10.129.538	9.278.000
	16.797.015	15.434.000
Малцинско учество во капиталот		1.415.000
Вкупно капитал	16.797.015	16.849.000
Долгорочни обврски	9.052.288	23.950.000
	9.052.288	23.950.000
Краткорочни обврски		
Обврски спрема добавувачите	50.435	26.000
Обврски за даноци	535	124.000
Други краткорочни обврски	14.925.652	4.059.000
Добивка за финансиската година	1.269.760	
Вкупно краткорочни обврски	16.246.382	4.209.000
ВКУПНО КАПИТАЛ И ОБВРСКИ	42.095.685	45.008.000

БИЛАНС НА УСПЕХОТ НА ТД

	Во (000) денари	
	2009	2008
Приходи од дејноста	4.413.666	9.311
Потрошен материјал и ситен инвентар	-	30
Трошоци за вработените	(324.256)	(466)
Други трошоци	(854.256)	(446)
Амортизација	-	
Оперативна добивка	3.235.154	8.369
Други приходи (нето)	611	2.156
Финансиски приходи	50.579	90
Финансиски трошоци	(2.016.454)	(301)
Добивка пред оданочувањето	1.269.890	10.314
Данок на добивката	(130)	(124)
Добивка по оданочувањето	1.269.760	10.190
Дел како малцинско учество		855
Добивка на групата	1.269.760	9.335

Ентитетот има ненаплатени побарувања од 1 милион денари и 2 милиона неплатени обврски на 31.12.2009 година.

Износот е наплатен на:

1. 01.02.2013;
2. 03.01.2013.

Обврските се платени на:

1. 01.02.2013;
2. 03.01.2013.

Според законот за сметководството, за непрофитните организации постојат следните влијанија на билансот на успехот:

1. Во варијанта побарувањето да е наплатено на 01.02., а обврската платена на 03.01. ќе искажеше помалка добивка од 2 милиони денари, односно во случајот загуба од 731 илјада денари;
2. Во варијанта побарувањето да е наплатено на 03.01., а обврската платена на 01.02. ќе искажеше поголема добивка од 2 милиони денари;
3. Во варијанта побарувањето да е наплатено на 01.02., а обврската платена на 01.02. ќе искажеше поголема добивка од 1 милиони денари;
4. Во варијанта побарувањето да е наплатено на 03.01., а обврската платена на 03.01. резултатот немаше да се промени.

Билансот на состојбата ќе одрази соодветни измени кај фондовите.

Додаток 5–Евиденција во трговијата

Трговец: _____
 Адреса: _____
 Место: _____
 ЕДБ: _____

ОБРАЗЕЦ ПЛТ

ПРИЕМЕН ЛИСТ ВО ТРГОВИЈАТА НА МАЛО

Број на документ: _____
 Датум: _____
 Добавувач: _____
 Седиште: _____

реден број	назив на стоките	един. мера	количина	набавна вредност на стоките		ДДВ при набавка	стапка на ДДВ пропишана	продажна вредност на стоките		вкупен ДДВ во продажна вредност
				единечна цена	износ (4×5)			единечна цена	износ (4×9)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

ПЕЧАТ

_____ потпис на овластено лице

Трговец _____
Место _____
ЕДБ: _____

ОБРАЗЕЦ ЕТ

ЕВИДЕНЦИЈА ВО ТРГОВИЈАТА
ЗА _____ ГОДИНА

реден број	датум на книжење (ден и месец)	книго водствен документ		набавна вредност на стоките (колона 6+7 од ПЛТ)	продажна вредност на стоките (колона 10 од ПЛТ)	дневен промет
		назив и број на документ	датум на документ			
1	2	3	4	5	6	7

ПЕЧАТ

_____
ПОТПИС НА ОВЛАСТЕНО ЛИЦЕ

За авторот на прирачникот

Николаки Миов – овластен ревизор

Роден е на 24 април 1959 година во Скопје. Дипломирал на Економскиот факултет во Скопје во 1985 година, а во 2001 година го положил испитот за овластен ревизор на Република Македонија.

Целокупното работно искуство повеќе од триесет години му е поврзано со сметководство и ревизија од кои значаен дел во граѓанскиот сектор.

Секогаш бил член на граѓански организации уште од Сојузот на извидниците во 1974 година, до сегашното членство во Хабитат-Македонија и бил вклучен во нивните финансиски и сметководствени активности. Од 1992 година работи како сметководител во јавна практика, а од 2002 година е вклучен во ревизија на проекти од скоро сите позначајни донатори во Република Македонија.

Во Република Македонија и во Република Турција бил вклучен во ревизии на усогласеност на структурите кои управуваат и ги контролираат Европските претпристапни фондови.